

**Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка**

**Факультет іноземних мов
Кафедра англійської філології та методики навчання англійської мови**

Кваліфікаційна робота

**«ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ІЗ
ВИКОРИСТАННЯМ АУДІО ТА ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ»**

**Спеціальність 014 Середня освіта
Предметна спеціальність 014.021 (Мова та зарубіжна література
(англійська))**

**Освітня програма «Середня освіта (Англійська мова,
німецька/французька мови та літератури, зарубіжна література)»**

**Здобувача другого (магістерського)
рівня вищої освіти
Похилої Олени Володимирівни**

**НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:
доктор педагогічних наук, професор
Задорожна Ірина Павлівна**

**РЕЦЕНЗЕНТ:
кандидат педагогічних наук, доцент
Обіход Інна Василівна**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ	9
1.1.Стан дослідження проблеми формування англomовної лексичної компетентності	9
1.2.Особливості формування англomовної лексичної компетентності учнів старших класів.....	15
Висновки до розділу 1	22
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ АУДІО ТА ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ.....	25
2.1. Критерії відбору аудіо та відеоматеріалів.....	25
2.2. Основні етапи та підсистема вправ для формування англomовної лексичної компетентності.....	33
Висновки до розділу 2	49
РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ АУДІО ТА ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ.....	52
3.1. Організація та проведення експерименту.....	52
3.2. Результати та аналіз експерименту.....	57
Висновки до розділу 3	59
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66
ДОДАТКИ	74

ВСТУП

На сучасному етапі, коли глобалізаційні процеси охопили практично усі сфери людського життя, не викликає сумніву необхідність володіння іноземними мовами. Серед них чільне місце посідає англійська як мова міжнародного спілкування, за допомогою якої здійснюється обмін інформацією, ідеями.

Школа відіграє важливу роль в оволодінні учнями іншомовною комунікативною компетентністю. Зокрема, впродовж усього періоду навчання учні мають змогу поступово оволодівати знаннями, навичками та вміннями, необхідними для ефективного усного та писемного спілкування.

Важливу роль в оволодінні мовою відіграє рівень сформованості англійської лексичної компетентності. Без володіння відповідною лексикою неможливе коректне розуміння усного чи письмового повідомлення, а також спілкування англійською мовою.

На сучасному етапі існує низка досліджень стосовно формування англійської лексичної компетентності різних суб'єктів навчання. Зокрема, обґрунтовано зміст навчання іншомовної лексики (С. Ніколаєва, О. Петрашук, О. Тарнопольський, Л. Черноватий), запропоновано лінгводидактичну модель процесу її навчання (Р. Мартинова). Науковці вивчали питання навчання іншомовної лексики для здійснення окремих видів мовленнєвої діяльності, а саме: говоріння (І. Скріль), аудіювання (О. Бігич, Р. Вікович), читання (Ю. Кажан); в умовах віртуального навчального середовища (В. Терещук); у процесі опанування другою іноземною мовою (Н. Жовтюк). Переважна більшість науковців, у тому числі і перелічені вище, зосереджувались на навчанні лексики здобувачів вищої освіти, зокрема вчителів (А. Палецька-Юкало), маркетологів (І. Чорна), фінансистів (І. Шостак); майбутніх фахівців у галузі економіки (В. Борщовецька, Г. Гринюк, Ю. Семенчук), нафтогазової промисловості (Ю. Черевко), медицини (А. Томашевська), природничих наук

(Н. Микитенко), готельно-ресторанної (І. Скріль) та будівельної (Н. Тарасюк) справи. Серед зарубіжних авторів варто виокремити S. Thornbury (С. Тсорнбері), Т. С. С. Фаррел (Th. S. C. Farrel), Дж. Саатсхофф (J. Saathoff), Н. Шмітт (N. Schmitt) та ін.

Разом із тим, у сучасній методичній науці надзвичайно мало досліджень, присвячених навчанню школярів.

Сучасні засоби забезпечують різноманітні джерела матеріалу, які доцільно використати в освітньому процесі. Зокрема, аудіо та відеоматеріали є не лише джерелом лексичного матеріалу, а й потужним мотиваційним інструментом, який забезпечує можливість формування англомовної лексичної компетентності інтегровано з іншими компетентностями. За умови коректного їх відбору вони є взірцем мовлення, джерелом комунікативних ситуацій тощо.

Серед сучасних досліджень, якими передбачено використання аудіо чи відеоматеріалів, слід відзначити дисертацію І. Скріль, зосереджену на формуванні англомовної лексичної компетентності в говорінні фахівців готельно-ресторанної справи за допомогою автентичної відеофонограми [32], а також Н. Дячук стосовно формування англомовної аудитивної компетентності учнів 11 класу із використанням подкастів [12].

Однак, проблема формування англомовної лексичної компетентності учнів старших класів із використанням аудіо та відеоматеріалів залишається не вивченою.

Таким чином, актуальність нашої магістерської роботи зумовлюється:

- необхідністю вдосконалення англомовної підготовки школярів із метою забезпечення досягнення передбаченого програмою рівня володіння англійською мовою;
- важливістю формування англомовної лексичної компетентності з огляду на її роль у реалізації усного та писемного спілкування англійською мовою;
- відсутністю відповідних наукових досліджень у вітчизняній

методичній науці;

- ефективністю використання сучасних засобів, зокрема, аудіо та відеоматеріалів, для формування англомовної лексичної компетентності;
- доцільністю розробки методики формування англомовної лексичної компетентності учнів старших класів.

Усе зазначене спричинило вибір нашої теми – **«Формування англомовної лексичної компетентності учнів старших класів із використанням аудіо та відеоматеріалів».**

Об'єктом нашого дослідження є процес формування англомовної лексичної компетентності учнів.

Предметом дослідження є методика формування англомовної лексичної компетентності учнів старших класів із використанням аудіо та відеоматеріалів.

Мета магістерської роботи полягає в теоретичному обґрунтуванні, практичній розробці та експериментальній перевірці методики формування англомовної лексичної компетентності учнів старших класів із використанням аудіо та відеоматеріалів

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання:**

1. Проаналізувати стан дослідження проблеми та визначити особливості формування англомовної лексичної компетентності старшокласників.
2. Обґрунтувати критерії відбору аудіо та відеоматеріалів для формування англомовної лексичної компетентності старшокласників.
3. Розробити підсистему вправ для формування англомовної лексичної компетентності учнів старших класів.
4. Експериментально перевірити ефективність авторської методики.

Для вирішення поставлених завдань, були використані такі **методи дослідження:**

- *теоретичні*: аналіз, синтез й порівняння теоретичних положень наукових джерел українських та західних авторів для визначення теоретичних передумов дослідження, зокрема, стану розробленості проблеми та особливостей формування англомовної лексичної компетентності старшокласників;
- *емпіричні*: усне опитування учнів та вчителів з метою визначення труднощів оволодіння лексиною, потреб, інтересів, навчально-методичного забезпечення; спостереження за освітнім процесом у школі; доекспериментальні та післяекспериментальні зрізи для визначення рівня сформованості в учнів англомовної лексичної компетентності в продуктивних видах мовленнєвої діяльності; експериментальне навчання для перевірки ефективності авторської методики.

Наукова новизна дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, практичній розробці та експериментальній перевірці ефективності методики формування англомовної лексичної компетентності учнів старших класів із використанням аудіо та відеоматеріалів.

Практична цінність роботи полягає у створенні комплексу вправ для формування в старшокласників англомовної лексичної компетентності; відборі навчального матеріалу (аудіо та відеофонограм) відповідно до обґрунтованих критеріїв; можливості використання запропонованого нами комплексу вправ для формування в старшокласників англомовної лексичної компетентності в усіх видах мовленнєвої діяльності; застосування результатів дослідження при написанні курсових, магістерських робіт, методичних рекомендацій тощо.

Структура дослідження визначена його метою та завданнями. Магістерська робота складається з вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, конкретизовано мету, об'єкт, предмет, завдання, методи наукового пошуку, розкрито наукову новизну, практичну значущість дослідження, представлено структуру наукової

роботи.

Перший розділ «Теоретичні передумови формування англомовної лексичної компетентності учнів старших класів» зосереджується на теоретичних аспектах проблеми формування англомовної лексичної компетентності старшокласників. У розділі проаналізовано стан дослідження проблеми з особливим акцентом на сучасні вітчизняні дослідження в галузі методики навчання іноземних мов; визначено ті результати попередніх досліджень, які особливо актуальні в контексті тематики нашої роботи; виявлено сутність процесу формування англомовної лексичної компетентності як компонента мовної компетентності та в ширшому сенсі англомовної комунікативної компетентності; теоретично обґрунтовано особливості формування англомовної лексичної компетентності учнів старших класів; виокремлено положення підходів, покладених в основу дослідження.

У другому розділі «Методика формування англомовної лексичної компетентності учнів старших класів із використанням аудіо та відеоматеріалів» обґрунтовано критерії відбору навчальних матеріалів, зокрема, аудіо та відео, продемонстровано процедуру відбору; виокремлено етапи формування англомовної лексичної компетентності учнів старших класів; на основі аналізу наукових джерел обґрунтовано підсистему вправ для формування англомовної лексичної компетентності учнів старших класів із використанням аудіо та відеоматеріалів; розроблено комплекс вправ для формування цільової компетентності; наведено приклади вправ до кожної групи вправ.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка ефективності методики формування англомовної лексичної компетентності учнів старших класів із використанням аудіо та відеоматеріалів» описано хід експерименту, його етапи, конкретизовано критерії оцінювання рівня сформованості англомовної лексичної компетентності в говорінні та письмі,

подано результати експериментальної перевірки запропонованої підсистеми та комплексу вправ.

У **висновках** представлено узагальнені підсумки проведеного дослідження й окреслено перспективи подальших досліджень.

Список використаних джерел містить список використаних наукових та науково-методичних праць українських та зарубіжних авторів.

У **додатках** представлено розроблені нами вправи.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

У межах цього розділу ми плануємо:

- 1) проаналізувати стан дослідження проблеми формування англomовної лексичної компетентності, визначити ті результати попередніх досліджень, які особливо актуальні в контексті тематики нашої роботи;
- 2) виявити сутність процесу формування англomовної лексичної компетентності як компонента мовної компетентності та в ширшому сенсі англomовної комунікативної компетентності;
- 3) теоретично обґрунтувати особливості формування англomовної лексичної компетентності учнів старших класів.

1.1. Стан дослідження проблеми формування англomовної лексичної компетентності.

Деякі науковці вважають, що лексика виконує надзвичайно важливу роль у передачі та сприйнятті змісту висловлювання [14, с. 47]. Тому її треба розглядати як елемент структури мови, а також як чи не основний компонент вербального спілкування. З цього випливає, що варто вважати іншомовну лексичну компетентність, зокрема англomовну, як частину і мовної, і мовленнєвої компетентностей [41, с. 15].

На сучасному етапі у вітчизняній методиці існує мало досліджень, присвячених методиці навчання іноземних мов у школі. Зазвичай науковці обирають суб'єктами дослідження студентів університетів. Ми не знайшли сучасних досліджень проблеми формування іншомовної лексичної компетентності школярів, натомість існує низка досліджень, які зосереджуються на студентах різних спеціальностей. Вважаємо за доцільне

зупинитись на таких дослідженнях, оскільки їх аналіз допоможе виділити цінні ідеї для нашої роботи та виявити невирішені питання, що вимагають подальшого аналізу.

Дослідження З. Соломко заслуговує на увагу через акцент на формуванні рецептивної лексичної компетентності у майбутніх юристів. У своїй роботі авторка обґрунтовує необхідність поєднання розвитку професійно орієнтованої рецептивної лексичної компетентності зі становленням навчально-стратегічної компетентності під час самостійного навчання. Вона пропонує комплекси вправ, які сприяють удосконаленню навичок читання та аудіювання, одночасно стимулюючи розвиток стратегічного підходу до навчання. Одним із ключових аспектів є застосування експліцитного методу, що передбачає свідоме використання і аналіз навчальних стратегій, на відміну від імпліцитного підходу, де такі елементи не враховуються. Особливий наголос робиться на когнітивному та рефлексивному підходах, які допомагають студентам активніше включатися у процес навчання. Це охоплює виховання навичок самоаналізу, самоконтролю та самооцінювання, що мотивує їх до більшої відповідальності за власні результати [35, с. 17–21].

Авторський комплекс вправ для самостійної роботи представлено у вигляді електронного посібника. У матеріалах гармонійно поєднано різні способи наочності, а завдання розраховані на два можливих формати: під суворим контролем викладача або з мінімальним його втручанням, що сприяє поступовому переходу студентів до самостійного аналізу та оцінки своїх навчальних досягнень. Методика також передбачає використання навчального щоденника і, за потреби, надання студентам додаткових підказок для виконання завдань. Особливу увагу заслуговує застосування навчального щоденника під час самостійної роботи. Це не лише сприятиме розвитку рефлексивних навичок у студентів, але й забезпечить викладачів цінною інформацією про результати їхнього самооцінювання [35, с. 17–21].

Для нашого дослідження цінними є ідеї свідомого навчання, розвиток рефлексивних умінь, заохочення учнів до самоаналізу, самоконтролю та самооцінювання.

У дисертації Н. Жовтюк зосереджено увагу на формуванні лексичної компетентності майбутніх учителів при навчанні англійської мови після німецької. Дослідження психологічних основ виявило важливість урахування характеристик мислення та пам'яті під час формування лексичної компетентності в говорінні в процесі опанування другою іноземною мовою. Це підтвердило доцільність залучення як мимовільного запам'ятовування, так і, за наявності певного рівня сформованих навчальних навичок, довільного осмисленого запам'ятовування. Такий підхід спрямований на створення асоціативних зв'язків, упорядкування лексичного матеріалу та застосування відповідних стратегій для його систематизації [13, с. 173].

Авторкою розроблено підсистему вправ, побудовану на основі дидактичних принципів, серед яких особливо цінними, на нашу думку, є врахування мовленнєвого і навчального досвіду студентів, розвиток їх автономності. Дослідниця виокремлює три етапи оволодіння лексичною компетентністю. На першому етапі відбувається ознайомлення з новими лексичними одиницями, що включає їх семантизацію, демонстрацію особливостей використання, а також усунення можливих труднощів для запобігання помилкам. Далі здійснюється автоматизація використання нових лексичних одиниць на дотекстовому рівні (словоформ, вільних словосполучень, фраз чи речень). Наступний етап передбачає автоматизацію дій із новими лексичними одиницями на рівні мінімонологів і мінідіалогів, а згодом і текстів [13, с. 174].

Для нас у проаналізованій роботі важливими є висновки дослідниці про доцільність залучення як мимовільного так і довільного осмисленого запам'ятовування, створення асоціативних зв'язків, упорядкування лексичного матеріалу та застосування відповідних стратегій для його систематизації. У

нашому дослідженні ми також враховуватимемо запропоновані Н. Жовтюк етапи.

Дисертаційна робота А. Палецької-Юкало зосереджується на формуванні німецькомовної лексичної компетентності студентів на основі автентичних художніх творів. У процесі наукового пошуку авторкою було зроблено висновок, що результативність засвоєння лексики залежить від рівня розвитку внутрішньої й зовнішньої мотивації, а також пізнавальних процесів — мислення, пам'яті, уваги, уяви [29, с. 205].

Дослідниця наголошує на необхідності інтегрованого формування як рецептивних, так і репродуктивних лексичних навичок у різних видах мовленнєвої діяльності. Свою позицію вона обґрунтовує тим, що засвоєні лексичні одиниці не можна віднести одночасно до двох протилежних категорій, оскільки в процесі оволодіння мовою вони переходять із пасивного запасу в активний і навпаки [29, с. 206].

Важлива думка авторки, що крім знань звукової та графічної форм слова, правил словотвору, в студентів варто формувати розуміння його значущості, знання антонімів, синонімів, можливості словосполучення. Хоча останнє твердження стосується студентів, вважаємо, що його можна екстраполювати й на учнів старших класів [29, с. 206].

Ще одна робота, яка заслуговує на увагу – дисертаційне дослідження В. Терещук, присвячене формуванню англомовної лексичної компетентності майбутніх фахівців безпеки життєдіяльності в умовах віртуального навчального середовища.

Дослідницею обґрунтовано ключові психолого-педагогічні умови навчання лексики, зокрема, навчання англомовної лексики на основі міжпредметної інтеграції з метою комплексного засвоєння матеріалу, суб'єктне чи особистісне засвоєння та активне використання англомовної лексики, забезпечення полімодального сприйняття англомовних лексичних одиниць, що передбачає залучення різних каналів сприйняття для розширення можливостей

запам'ятовування і розуміння особливостей вживання лексичних одиниць, використання автентичних навчальних матеріалів [41, с. 196].

У нашому дослідженні важливі викладені вище тези, однак, стосовно автентичних навчальних матеріалів є певні застереження, оскільки вони можуть бути доволі складними для сприйняття старшокласниками. Це питання ми будемо розглядати в наступному розділі. Єдине, що варто зауважити – це те, що матеріали мають бути ретельно відібраними та відповідати низці критеріїв.

У процесі дослідження зроблено висновок, що процес оволодіння англомовною лексикою забезпечується створенням умов, які максимально наближені до реальних і таким чином розширюють можливості мимовільного засвоєння лексичного матеріалу [41, с. 196].

Авторкою запропоновано підсистему вправ, яка передбачала: 1) групу вправ на стимулювання студентів до оволодіння професійною лексикою; 2) групу вправ на ознайомлення з фаховою лексикою; 3) групу вправ на автоматизацію навичок застосування термінів; 4) групу вправ на стимулювання активного використання лексики [41, с. 197].

Зазначена підсистема вправ призначена для використання у підготовці студентів ЗВО, однак, важливою є ідея мотивування здобувачів до засвоєння лексики та її активного використання.

Не можемо оминати увагою роботу І. Скріль стосовно формування у майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи професійно орієнтованої англомовної лексичної компетентності в говорінні, яке передбачає використання автентичних відеоматеріалів. У зазначеній роботі виділяємо як важливе для нашого дослідження обґрунтування підходів до формування цільової компетентності. Так, авторка акцентує увагу на комунікативному підході, який передбачає вивчення мови через спілкування у межах певних ситуацій [32, с. 136]. Важливим дослідниця також вважає інтерактивний підхід, який спрямований на активну взаємодію студентів з викладачем та між собою

на заняттях, різні види групової роботи на основі матеріалів автентичних відеофонограм [32, с. 136].

Студентоцентрований (у варіанті авторки – студентоцентриський) підхід забезпечує врахування потреб та інтересів студентів, які викладачі аналізують на початку, при визначенні змісту навчання та його організації, спрямованого на розв’язання проблемних завдань. Такий підхід, на думку авторки, є значним мотивувальним чинником для студентів [32, с. 137].

Соціолінгвістичний підхід забезпечує врахування соціального контексту, ознайомлення студентів з культурою спілкування носіїв мови. Авторка стверджує, що існує залежність між лексичним запасом студента і рівнем його культурного розвитку [32, с. 137].

У нашому дослідженні ми базуватимемось на комунікативному підході, який передбачає:

- семантизацію лексичних одиниць у контексті (під час прослуховування аудіо чи перегляду відео), хоча цей вид семантизації є не єдиним;
- використання нових лексичних одиниць у різних комунікативних ситуаціях (у підготовленому та непідготовленому говорінні та у письмі).

Інтерактивний підхід зумовлює:

- активну взаємодію на рівні студент-студент, а також студент-викладач;
- інтеракцію у комунікації, пізнавальній діяльності тощо.

Студентоцентрований підхід забезпечує:

- вивчення та аналіз потреб та інтересів учнів;
- урахування інтересів учнів під час відбору навчального матеріалу, при організації освітнього процесу.

Стосовно соціолінгвістичного підходу, ми не заперечуємо його важливості. Однак, у нашій роботі він відіграватиме менш важливу роль, оскільки ми зосереджуємось лише на формуванні лексичної компетентності.

Таким чином, у підрозділі ми розглянули праці сучасних вітчизняних науковців у галузі навчання лексики, виокремили три підходи, концептуальні положення яких ми будемо використовувати в нашій роботі.

1.2. Особливості формування англомовної лексичної компетентності учнів старших класів.

Ефективність і швидкість засвоєння англійської лексики учнями значною мірою залежать від їхньої мотивації, яка може бути: 1) зовнішньою (перспективна мотивація, орієнтована на кінцеву мету); 2) внутрішньою (процесуальна, актуальна в момент навчання) [41, с. 21].

У нашій роботі, услід за В. Терещук [41, с. 21] значну увагу приділяємо одному з типів внутрішньої мотивації – лінгвокогнітивній мотивації. Її трактують як позитивне сприйняття учнем мовного матеріалу, його зацікавленість у вивченні основних властивостей мовних знаків. Формування лінгвокогнітивної мотивації може здійснюватися непрямым шляхом (через мотивацію успішної комунікації) або шляхом стимуляції лінгвістичного пошуку. У першому випадку важливо показати учням перспективу практичного використання нової лексики, мінімізуючи при цьому часовий проміжок між опануванням лексичних одиниць та їх застосуванням у власному мовленні. Другий підхід передбачає стимулювання зацікавленості у вивченні англомовної лексики, в тому числі через розвиток мовної здогадки щодо значення лексичних одиниць.

Розглянемо тепер поняття англомовної лексичної компетентності. С. Ніколаєва визначає компетентність як сукупність знань, навичок, умінь, досвіду діяльності та здатності до самостійної роботи [28, с. 13]. У межах

іншомовної комунікації компетентність охоплює знання та навички, отримані в процесі навчання, а також вміння використовувати мову як інструмент спілкування [28, с. 14].

Лексичну компетентність трактують як компонент мовної компетентності, до складу якої ще входять граматична, семантична, фонологічна компетентності [29, с. 28].

У Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти лексичну компетентність визначено як знання й уміння користуватися словниковим запасом мови. Вважаємо, що таке визначення не враховує здатності особи застосовувати ці знання в реальній мовленнєвій діяльності, базуючись на сформованих навичках та вміннях [15].

Лексична компетентність у говорінні розглядається як здатність мовця правильно оформлювати свої усні висловлювання на лексичному рівні та розуміти лексичні особливості мовлення інших. Вона передбачає взаємодію таких складових, як навички та знання (форми, значення, вживання лексичних одиниць, правила словотворення), а також рівень лексичної усвідомленості [13, с. 163].

С. Ніколаєва розглядає лексичну компетентність як здатність учня чи мовця правильно формулювати свої висловлювання і розуміти мовлення інших людей, і ця здатність передбачає взаємодію певних навичок, знань і лексичної усвідомленості [28, с. 161].

А. Палецька-Юкало визначає лексичну компетентність як здатність мовця використовуючи засвоєні лексичні знання, набуті навички та мовну усвідомленість, розпізнавати і сприймати лексичні одиниці, встановлювати їхнє контекстуальне значення, актуалізовувати власний словниковий запас, грамотно поєднувати лексичні одиниці; використовувати їх в мовленні, враховуючи комунікативну ситуацію, стилі та жанри мовлення, а також підтримувати належний рівень сформованих рецептивних і репродуктивних навичок [29, с. 43].

Отже, в нашому дослідженні лексична компетентність – це здатність учня лексично правильно формулювати свої висловлювання і розуміти лексику в процесі читання чи сприйняття на слух, і ця здатність забезпечується взаємодією знань, рецептивних та репродуктивних лексичних навичок, а також лексичної усвідомленості.

З усього сказаного очевидно, що лексична компетентність формується інтегровано з іншими компетентностями, оскільки жоден вид мовленнєвої діяльності не може успішно реалізуватись без відповідного володіння учнем лексикою (див. рис. 1.1).

Рис. 1.1. Інтегроване формування та застосування англомовної лексичної компетентності

Отже, в англомовній лексичній компетентності виділяють такі компоненти:

- знання форми та значення лексичних одиниць,

- лексичні навички
- лексична усвідомленість [28, с. 106].

У дослідженні ми спираємось на класифікацію лексичних знань, запропоновану О. Коломіною та С. Смоліною. Відповідно до цієї класифікації, лексичні знання охоплюють такі компоненти:

- форму слова (звукову та графічну);
- семантичне значення;
- здатність утворювати синоніми, антоніми, омоніми, пароніми;
- стилістичне й соціокультурне забарвлення;
- синтаксичну та лексичну сполучуваність;
- особливості словотворення;
- типологію словників;
- структуру слова;
- співвідношення лексичних систем рідної мови та англійської [41, с. 57].

На основі лексичних знань розвиваються лексичні навички, що сприяють формуванню мовленнєвих умінь англійською мовою. Лексична навичка – це мовна дія, доведена до автоматизму завдяки багаторазовим повторенням, що виражається у здатності використовувати вивчені лексичні одиниці у підготовленому або не підготовленому мовленні [7, с. 22]. Мовленнєве вміння, за О. Вишневським, є здатністю мобілізувати набуті знання й автоматизовані навички для виконання завдань із конкретною мовною чи комунікативною метою. Описуючи етапи опанування діяльності, він зазначає, що процес починається зі здобуття знань (первинних умінь), після чого завдяки повторенням формуються навички. Надалі ці навички дозволяють переходити на новий рівень – умінь. Цікаво, що обсяг навичок, що входять до складу вміння, може бути різним: студенти засвоюють не лише окремі слова чи словосполучення, але й цілі висловлювання [7, с. 25].

Однак більшість дослідників у структурі іншомовної лексичної компетентності не виділяють вміння. Ми теж дотримуватимемось таких поглядів.

Оскільки англомовна лексична компетентність є складовою англомовної комунікативної компетентності, доцільно виділяти лексичні навички в 4 видах мовленнєвої діяльності – говорінні, аудіюванні, читанні та письмі [13, с. 22], тобто рецептивні та репродуктивні.

Як уже зазначалось, лексичні навички поділяються на рецептивні та репродуктивні. Рецептивні навички забезпечують розпізнавання та розуміння лексичних одиниць під час слухового чи візуального сприйняття та здатність їх перекладу рідною мовою. Репродуктивні навички уможливлюють актуалізацію лексичних одиниць у процесі говоріння чи письма [24, с. 214].

Ще одним компонентом англомовної лексичної компетентності є лексична усвідомленість. На думку Н. Жовтук, лексична усвідомленість передбачає спостереження, аналіз і цілеспрямоване використання лексичних одиниць у мовленні. Зокрема, йдеться про здатність відстежувати функціонування лексичної одиниці, робити висновки на основі спостережень і формулювати їх у вигляді узагальнених правил чи моделей; розпізнавати та свідомо фіксувати специфічні ознаки лексем, закономірності їх утворення й уживання у різних контекстах [13, с. 61].

Крім того, лексична усвідомленість включає вміння аналізувати лексичні одиниці, вилучені з контексту, і водночас ефективно відновлювати їх у комунікативній ситуації; самостійно формувати знання про лексику іноземної мови; розуміти особливості власного мовленнєвого стилю й навчального типу, оцінювати їхні переваги та обмеження у процесі формування лексичної компетентності.

Не менш важливими складовими лексичної усвідомленості є здатність критично осмислювати лексичні помилки – як власні, так і чужі – визначати їхні причини та знаходити способи усунення; здійснювати контроль за добором

і доречністю лексичних засобів під час спілкування; а також усвідомлювати динаміку власного розвитку у сфері формування лексичної компетентності [13, с. 62].

Структура лексичної компетентності відображена на рисунку 1.2.

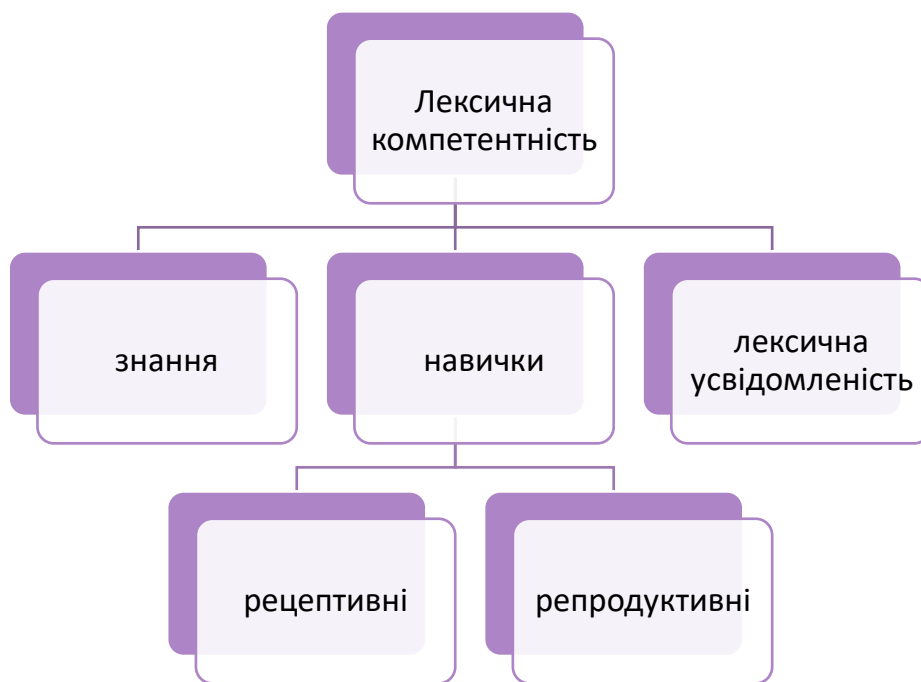

Рис. 1.2. Структура іншомовної лексичної компетентності

Під час вивчення англомовної лексики у студента мають бути сформовані:

- знання про те, що англомовні слова можуть відображати певні ціннісні орієнтації (наприклад, "home", "friend", "community") та унікальні культурні явища (наприклад, "McDonald's");
- знання англомовних слів, які відповідають певним цінностям рідної культури, і здатні передати їх на іноземну мову (наприклад, уникати дослівного перекладу висловів, таких як "душа болить", "не судилось" тощо);
- знання про те, як соціальні фактори (іноземної та рідної культур) впливають на вибір лінгвістичних форм (наприклад, врахування соціальної відстані, що виявляється у формі вітання, звертання по імені свідчить про відстань влади тощо);

– вміння застосовувати ці знання на практиці під час здійснення англомовної мовленнєвої діяльності [41, с. 16].

Соціокультурний компонент англомовної лексичної компетентності охоплює не тільки ознайомлення студентів із лексикою, що відображає культурні та соціальні особливості англомовних спільнот, але й засвоєння норм комунікативної поведінки, властивих англійській мові, з особливим наголосом на лексичній складовій етикетних мовленнєвих формул [41, с. 16].

Крім того, оволодіння англомовною лексичною компетентністю значною мірою залежить від рівня сформованості навчальної компетентності, яка передбачає вміння використовувати різні стратегії (наприклад, стратегії запам'ятовування).

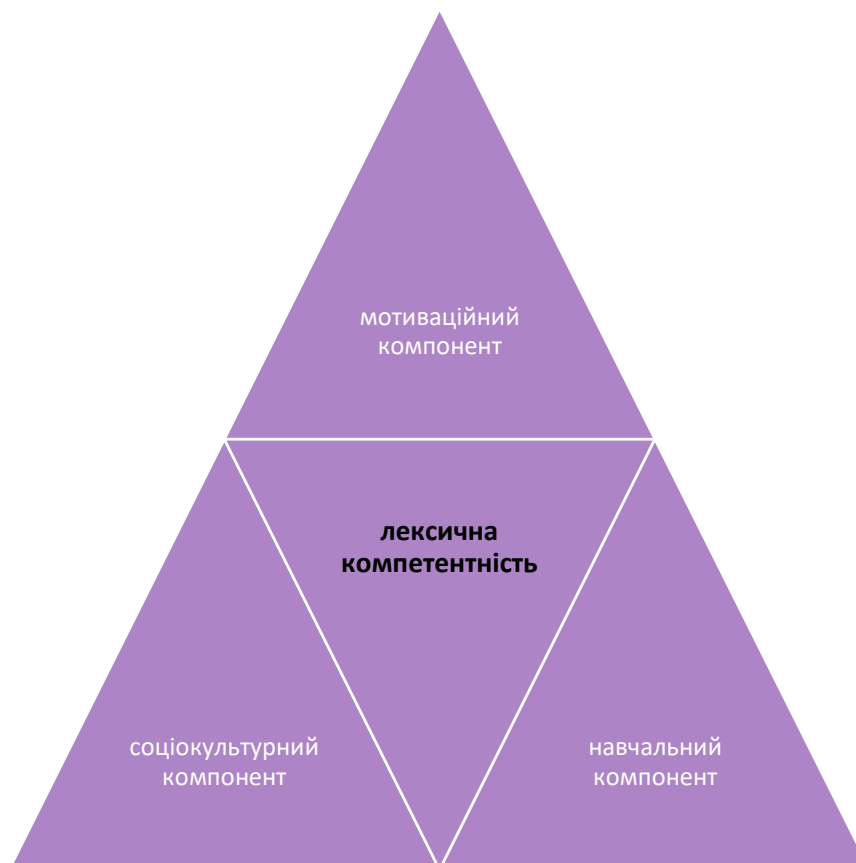

Рис. 1.3. Взаємозв'язок мотиваційного, навчального та соціокультурного компонентів у структурі англомовної лексичної компетентності

Таким чином, при формуванні англомовної лексичної компетентності важливу роль відіграє соціокультурний, мотиваційний та навчальний компоненти (див. рис. 1.3).

На думку В. Терещук під час формування лексичних навичок доцільно враховувати такі аспекти:

- добір лексичних одиниць відповідно до тематики;
- психологічні особливості засвоєння іншомовної лексики;
- процеси інтеграції – лексика не може вивчатись окремо;
- оптимізація освітнього процесу за допомогою скорочення часу на роботу з лексикою, яка не викликає труднощів [41, с. 28].

Важливу роль відіграє розвиток самостійної роботи студентів, оскільки він не лише забезпечує вдосконалення їхніх лексичних навичок, а й формує здатність до самостійного навчання та підвищує рівень навчально-стратегічної компетентності майбутніх фахівців [41, с. 28].

Таким чином, формування англомовної лексичної компетентності старшокласників є комплексним процесом, який вимагає науково обґрунтованої методики.

Висновки до розділу 1.

На сучасному етапі у вітчизняній методиці існує мало досліджень, присвячених методиці навчання іноземних мов у школі. Зазвичай науковці обирають суб'єктами дослідження студентів університетів. Ми не знайшли сучасних досліджень проблеми формування іншомовної лексичної компетентності школярів, натомість існує низка досліджень, які зосереджуються на студентах різних спеціальностей. Їх аналіз забезпечив виділення ідей, які ми враховуватимемо при подальшому дослідженні обраної нами проблематики: свідоме навчання; розвиток рефлексивних умінь; заохочення учнів до самоаналізу, самоконтролю та самооцінювання; доцільність залучення як мимовільного так і довільного осмисленого

запам'ятовування; створення асоціативних зв'язків; упорядкування лексичного матеріалу та застосування відповідних стратегій для його систематизації; формування в студентів розуміння значущості слова, знання антонімів, синонімів, можливості словосполучення; навчання англомовної лексики на основі міжпредметної інтеграції з метою комплексного засвоєння матеріалу; суб'єктне чи особистісне засвоєння; активне використання англомовної лексики; забезпечення полімодального сприйняття англомовних лексичних одиниць, що передбачає залучення різних каналів сприйняття для розширення можливостей запам'ятовування і розуміння особливостей вживання лексичних одиниць; використання відповідних навчальних матеріалів; мотивування здобувачів до засвоєння лексики та її активного використання.

У нашому дослідженні ми базуватимемось на положеннях комунікативного, інтерактивного та студентоцентрованого підходів. Комунікативний підхід передбачає: 1) семантизацію лексичних одиниць у контексті (під час прослуховування аудіо чи перегляду відео), хоча цей вид семантизації є не єдиним; 2) використання нових лексичних одиниць у різних комунікативних ситуаціях (у підготовленому та непідготовленому говорінні та у письмі).

Інтерактивний підхід зумовлює: 1) активну взаємодію на рівні студент-студент, а також студент-викладач; 2) інтеракцію у комунікації, пізнавальній діяльності тощо.

Студентоцентрований підхід забезпечує: 1) вивчення та аналіз потреб та інтересів учнів; 2) урахування інтересів учнів під час відбору навчального матеріалу, при організації освітнього процесу.

Лексична компетентність – це здатність учня лексично правильно формулювати свої висловлювання і розуміти лексику в процесі читання чи сприйняття на слух, і ця здатність забезпечується взаємодією знань, рецептивних та репродуктивних лексичних навичок, а також лексичної усвідомленості.

В англомовній лексичній компетентності виділяють такі компоненти: знання форми та значення лексичних одиниць, лексичні навички, лексична усвідомленість. Лексична навичка – це мовна дія, доведена до автоматизму завдяки багаторазовим повторенням, що виражається у здатності використовувати вивчені лексичні одиниці у підготовленому або непідготовленому мовленні

Лексична усвідомленість передбачає відстеження функціонування лексичної одиниці, аналіз результатів спостережень та їх узагальнення; вміння аналізувати лексичні одиниці, вилучені з контексту, і водночас ефективно відновлювати їх у комунікативній ситуації; самостійно формувати знання про лексику іноземної мови; розуміти особливості власного мовленнєвого стилю й навчального типу, оцінювати їхні переваги та обмеження у процесі формування лексичної компетентності; критично осмислювати лексичні помилки – як власні, так і чужі – визначати їхні причини та знаходити способи усунення; здійснювати контроль за добром і доречністю лексичних засобів під час спілкування; а також усвідомлювати динаміку власного розвитку у сфері формування лексичної компетентності.

При формуванні англомовної лексичної компетентності важливу роль відіграє соціокультурний, мотиваційний та навчальний компоненти.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ АУДІО ТА ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ

У попередньому розділі обґрунтовано теоретичні передумови нашого дослідження, які покладено в основу методики формування англomовної лексичної компетентності учнів старших класів із використанням аудіо та відеоматеріалів.

У другому розділі передбачено вирішення таких питань:

- 1) обґрунтування критеріїв відбору навчальних матеріалів, зокрема, аудіо та відео;
- 2) Виокремлення етапів формування англomовної лексичної компетентності учнів старших класів;
- 3) обґрунтування підсистеми вправ;
- 4) розробка комплексу вправ для формування цільової компетентності.

2.1. Критерії відбору аудіо та відеоматеріалів.

У попередньому розділі ми наголошували на важливості коректного і обґрунтованого використання навчальних матеріалів. У нашому дослідженні ми застосовуємо аудіо та відеоматеріали, а отже важливим є питання їх відбору.

Для цього нам потрібно визначити критерії відбору аудіо та відеоматеріалів, тобто вимоги до навчальних матеріалів.

Зазначимо, що саме аудіо та відеоматеріали можуть слугувати джерелом відбору лексичних одиниць. Крім того, аудіо та відеоматеріали виконують функцію контексту і демонструють коректне вживання лексичних одиниць.

Погоджуємось із І. Скріль, що відеоматеріали:

- 1) сприяють реалізації проблемного навчання, а також підвищення мотивації студентів чи учнів;
- 2) інтеграції мовних та мовленнєвих навичок та вмінь (у нашому випадку – лексичних навичок в аудіюванні та говорінні);
- 3) демонструють ситуації спілкування та вживання лексики в різному контексті;
- 4) слугують контекстом для семантизації лексики;
- 5) сприяють розвитку мовної здогадки, оскільки учні часто здогадуються про значення лексичних одиниць за контекстом;
- 6) сприяють розвитку лексичної усвідомленості.

Додамо, що таку ж функцію виконують аудіоматеріали.

Розглянемо тепер критерії відбору аудіо та відеоматеріалів.

Першим є критерій *тематичності*, який передбачає відбір навчальних матеріалів у межах тематики, визначеної програмою закладу освіти, в якому проходив експеримент. Наш експеримент здійснювався під час педагогічної практики в Комунальному закладі Великоберезовицький ліцей Великоберезовицької селищної ради Тернопільської області. Учні 11 класу вивчали такі теми:

1. Зовнішність та особистість.
2. Транспорт і подорожі.
3. Місто і житло.
4. Їжа і напої.
5. Навчання впродовж життя.
6. Наукові відкриття.
7. Спорт.
8. Мистецтво.
9. Держава і політика.
10. Магазини і покупки.

Наступний критерій – *відповідність інтересам студентів* – тісно пов'язаний із попереднім. Ми запропонуємо учням пройти опитування і обрати підтеми в межах визначених підручником тем, які їм особливо цікаві. Результати представлені в таблиці.

Таблиця 2.1

**Результати опитування учнів щодо найбільш цікавих підтем в
межах програмної тематики**

Тема	Підтеми	Відсоток учнів, для яких підтема є цікавою
1. Зовнішність та особистість	Зовнішність	86 %
	Характер та риси особистості	81 %
	Типи темпераментів	33 %
	Стосунки між людьми (дружба)	71 %
	Стосунки між людьми (сім'я)	76 %
	Саморозвиток та самооцінка	38 %
2. Транспорт та подорожі	Види транспорту	14 %
	Організація подорожі (квитки, багаж, проживання)	62 %
	Туристичні напрямки та види туризму	52 %
	Екологічний транспорт	33 %
	Пригоди під час подорожі	76 %
3. Місто і житло	Типи помешкань (квартира, будинок, гуртожиток)	52 %
	Інфраструктура міста (магазини, парки, дороги)	38 %
	Міський транспорт та благоустрій	19 %
	Переваги та недоліки життя в місті/селі	62 %

	Майбутні міста (смарт-міста)	67 %
4. Їжа 5. і напої	Категорії їжі (фрукти, овочі, м'ясо, випічка)	43 %
	Ресторани, кафе та харчування поза домом	57 %
	Здорове харчування та дієти	52 %
	Національні кухні світу	62 %
	Харчові звички та культура прийому їжі	24%
6. Навчання	Навчання в школі	76 %
	Онлайн-навчання та цифрові ресурси	71 %
	Мотивація та навички ефективного навчання	29 %
	М'які навички (soft skills)	24 %
	Навчання в університеті	76 %
7. Наукові відкриття	Видатні вчені та історичні відкриття	67 %
	Сучасні наукові дослідження	81 %
	Етичні питання науки	76 %
	Технологічні інновації	86 %
	Вплив науки на життя суспільства	33 %
8. Спорт	Види спорту	38 %
	Спортивні змагання та олімпіади	43 %
	Спорт і здоровий спосіб життя	43 %
	Відомі спортсмени	48 %
	Травми, ризики та безпека у спорті	19 %
	Етичні питання спорту	33 %
9. Мистецтво	Види мистецтв (музика, театр, живопис, кіно, література)	67 %
	Відомі митці та їхні твори	86 %
	Мистецькі стилі та напрями	33 %
	Роль мистецтва в житті людини	24 %
	Музеї, галереї, культурні події	48 %

10. Держава політика	Соціальні проблеми	86 %
	Лідери майбутнього	76 %
	Права людини та громадянська позиція	48 %
	Міжнародні відносини та дипломатія	10 %
	Відомі політичні постаті	29 %
11. Магазины і покупки	Види магазинів	43 %
	Процес купівлі та продажу (знижки, гарантія, повернення)	57 %
	Психологія споживача та реклама	52 %
	Товари першої необхідності та розкоші	33 %
	Купівля онлайн та майбутні тренди	57 %

Підбір текстів потрібно здійснювати відповідно до окреслених інтересів. Як бачимо, в межах кожної теми учні обрали ті, які є більш цікавими для них: характер, зовнішність, стосунки між людьми; організація подорожі та пригоди; переваги та недоліки життя в місті (селі), смарт-міста; харчування поза домом, національні кухні; навчання в школі, університеті, цифрові ресурси та навчання онлайн; сучасні наукові дослідження, наукові інновації, етичні питання; відомі спортсмени; відомі митці та їх твори; соціальні проблеми; процес купівлі та купівля онлайн.

Науковці часто виділяють критерій *автентичності*, який передбачає застосування аудіо та відеофонограм, що були створені саме носіями мови не з цілями навчання, а з іншими цілями [15, с. 124]. Такі матеріали є мотивувальними, мають комунікативний потенціал, однак, можуть бути важкими для опанування. Тому в нашій роботі ми опиратимемось на матеріали підручників, а також матеріали мережі Інтернет, створені носіями мови. У першому випадку у підручнику передбачено рівень володіння англomовною комунікативною компетентністю. У другому – матеріали повинні бути посилюючими для учнів.

Критерій *відповідності рівню сформованості в учнів англомовної комунікативної компетентності*, який передбачає, що запропонований нами аудіо та відеоматеріал є посильним, однак містить певні незнайомі слова, якими учням потрібно буде опанувати. У цьому контексті йдеться також про темп мовлення, змістову доступність.

Критерій *лексичної насиченості* забезпечує відбір аудіо та відеоматеріалів з достатньою кількістю доволі поширених та відповідних рівню учнів слів, які, однак, є незнайомими для них. Під відповідними рівню маються на увазі слова, які відповідають рівню B1+ чи навіть B2 (наприклад, в онлайн Кембріджському словнику англійської мови більшість слів мають вказівку на рівень, якому вони відповідають). При цьому аудіо та відеофонограми не мають бути перенасиченими новими словами, оскільки це значно утруднює їх сприйняття [1, с. 76].

Ще один критерій – *мотиваційної цінності* – передбачає, що запропоновані учням аудіо та відеофрагменти здатні викликати інтерес, мотивувати учнів до подальших дій та до вивчення мови загалом. Важлива для мотивації якість аудіо та відео, зміст фрагменту, а також різні екстралінгвістичні фактори, як от зовнішність та поведінка героїв, спеціальні ефекти тощо для відео, голос, емоції мовців на аудіо [9, с. 74].

Як уже зазначалось, нами передбачено відбір аудіо та відеоматеріалів з автентичних підручників, а також із мережі Інтернет. Тому важливим для матеріалів з мережі Інтернет є критерій *авторитетності джерела*, яку можна визначити за допомогою таких ознак: приналежність до відповідної організації (як от British Council), а також зручність у користуванні, посилання на інші джерела [32, с. 111].

Крім того, за критеріями *темпу мовлення та тривалості* передбачено використання аудіо та відеофонограм із середнім темпом мовлення і тривалістю до 6 хвилин.

Продемонструємо як ми робили відбір на прикладі аудіофрагменту,

взятого з сайту BBC Learning English (текст аудіофонограми наведено в Додатку А). Посилання на аудіофонограму – https://www.bbc.co.uk/learningenglish/english/features/6-minute-english_2025/ep-251030.

Для цього ми підготували таблицю, куди вносили відповідні показники та коментарі. Наведемо приклад такої таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Приклади встановлення відповідності аудіофонограми визначеним критеріям

Критерій	Відповідність	Коментар
Тематичності	+	
Відповідності інтересам учнів	+	
Автентичності	+	
Відповідності рівню сформованості в учнів англомовної комунікативної компетентності	+ / –	Може викликати проблеми в менш підготовлених учнів, потрібно це врахувати при розробці вправ
Лексичної насиченості	+	
Мотиваційної цінності	+	
Авторитетності джерела	+	
Темпу мовлення	+	
Тривалості	+ / –	Тривалість максимальна, тому може викликати зменшення концентрації уваги; потрібно це врахувати у вправах

1. За критерієм тематичності аудіофрагмент відповідає темі «Іжа на напої».
2. За критерієм відповідності інтересам учнів – більше половини опитаних виявили інтерес до тематики здорового харчування.
3. За критерієм автентичності – фрагмент взято з автентичного джерела.
4. За критерієм відповідності рівню сформованості в учнів англomовної комунікативної компетентності – фрагмент може викликати певні труднощі в слабших студентів, тому методика роботи з ним повинна передбачати це (про це йтиметься в наступному підрозділі). Разом із тим у самому аудіофрагменті йдеться про пояснення незнайомих слів.
5. Відповідно до критерію лексичної насиченості – фрагмент містить різноманітний вокабуляр, як от *to maintain, metabolism, spike, skipping breakfast, lean-leaner, appetite control* тощо.
6. Відповідно до критерію мотиваційної цінності аудіофонограма здатна зацікавити учнів, оскільки у фрагменті обговорюються цікаві та актуальні для учнів питання.
7. Авторитетність джерела не викликає сумнівів, адже BBC Learning English – це безкоштовна освітня платформа від британської медіакомпанії BBC.
8. Темп мовлення в аудіофрагменті середній.
9. Тривалість звучання – 6 хвилин.

Таким чином, критеріями відбору аудіо та відеоматеріалів визначено:

- 1) тематичності;
- 2) відповідності інтересам студентів;
- 3) автентичності;
- 4) відповідності рівню сформованості в учнів англomовної комунікативної компетентності;
- 5) лексичної насиченості,

- 6) мотиваційної цінності;
- 7) авторитетності джерела;
- 8) темпу мовлення;
- 9) тривалості.

Джерелами відбору стали автентичні підручники (Gateway, Gateway to the world та ін.), а також сайти мережі Інтернет (BBC Learning English, British Council тощо). У підрозділі ми продемонстрували процедуру відбору навчального матеріалу.

Таким чином, ми визначили критерії відбору навчального матеріалу, джерела відбору аудіо та відеофонограм, а також продемонстрували процедуру відбору.

2.2. Основні етапи та підсистема вправ для формування англомовної лексичної компетентності.

У попередньому підрозділі ми визначили критерії відбору навчального матеріалу та відібрали аудіо та відеофонограми. Наступним важливим кроком є визначення етапів формування англомовної лексичної компетентності старшокласників. Для цього розглянемо запропоновані в сучасній науковій літературі етапи.

Так, Ю. Семенчук виділив такі етапи:

- презентації та семантизації нових лексичних одиниць та забезпечення орієнтованої основи дій;
- автоматизації дій з уведеними лексичними одиницями на рівні слова, речення, надфразової єдності;
- автоматизації дій студентів у мовленні на рівні тексту і контролю рівня володіння новими лексичними одиницями студентами [30, с. 90].

І. Скріль запропонувала свої етапи з урахуванням роботи з відеофонограмою, а саме:

- 1) семантизація нових лексичних одиниць та обговорення можливостей їх уживання – етап спрямований на оволодіння лексичними знаннями;
- 2) автоматизація, що передбачає формування та розвиток лексичних навичок;
- 3) застосування, на якому передбачено вживання нової лексики в діалогічному та монологічному мовленні для реалізації певних комунікативних завдань [32, с. 119–120].

Цінним для нашого дослідження є підхід В. Терещук, у якому дослідниця виокремлює:

- 1) спонукально-мотиваційний чи підготовчий етап;
- 2) ознайомлювальний етап;
- 3) автоматизований етап (автоматизація на рівні словоформи вільного словосполучення та фрази);
- 4) відтворювальний етап (автоматизація на рівні понадфразової єдності та невеликого тексту) [41, с. 123].

Як бачимо, погляди дослідників на етапи навчання лексики загалом дуже подібні.

Ми погоджуємось з думкою В. Терещук про доцільність виокремлення спонукально-мотиваційного етапу. Авторка аргументує це тим, що будь-яке висловлювання породжується, якщо є мотив. Таким мотивом може стати аудіо чи відеофрагмент, якщо він зачіпає особисті вподобання чи проблеми учня. В школяра виникає потреба висловитись (усно чи письмово), а отже й необхідність використання лексичних одиниць. У такому випадку навіть якщо учневі довелось уточнити певне слово, воно краще запам'ятовується (йдеться як про форму, так і про значення). Таким чином, екстралінгвістичний фактор (аудіо чи відеофонограма) сприяють кращому запам'ятовуванню слів, а також мотивують студентів до висловлювання. При цьому рецептивні види мовленнєвої діяльності теж активно залучені, оскільки факт прослуховування аудіо чи перегляду відео формує внутрішню готовність учня сприймати нові

лексичні одиниці. Ця внутрішня готовність можлива за умови позитивного емоційного ставлення учня та його зацікавленості змістом. То ж перший етап у трактуванні В. Терещук спрямований на формування такої готовності [41, с. 123].

Тому для формування англомовної лексичної компетентності із використанням аудіо та відеоматеріалів ми виокремлюємо такі етапи:

- актуалізації та мотивації;
- семантизації;
- активізації на рівні слова, словосполучення, речення, надфразової єдності
- застосування на рівні тексту

Наступним етапом нашого дослідження є розробка підсистеми вправ, яка міститиме групи та підгрупи вправ, які становитимуть одне ціле. Підсистема передбачає реалізацію зазначених вище етапів.

Системність вправ забезпечується низкою вимог. Вправи повинні відображати поступове нарощування труднощів, забезпечувати логічний перехід від опанування словами в ізоляції до їх використання в контексті. Наступні вправи повинні базуватись на попередніх, що дозволяє інтенсифікувати процес оволодіння лексикою, сприяти оперативності [41, с. 123].

Крім того, вправи повинні забезпечити кількаразове повторення операцій з лексичним матеріалом, що забезпечує належне формування лексичних навичок, характеристиками яких є автоматизованість (дія без інтелектуальних зусиль), сталість (висока якість незалежно від ситуацій та умов) та гнучкість (здатність реалізуватись в нових контекстах) [41, с. 124]. Тільки такий підхід забезпечить системність у вивченні лексики.

Отже, вправи, які ми розроблятимемо, становлять підсистему, яка:

- враховує етапи формування англомовної лексичної компетентності;
- містить взаємопов'язані ієрархічні групи та підгрупи вправ, які становлять цілісність;

- забезпечує повторюваність дій учнів з новим лексичним матеріалом;
- зумовлює логічну послідовність виконання вправ [41, с. 124].

На основі аналізу сучасної літератури [41, с. 124] ми визначили вимоги до вправ:

1) лексика у вправах представлена в контексті – в аудіофрагментах та відеофонограмах, що дозволить учневі усвідомити контекст вживання, шляхи поєднання слів між собою, краще зрозуміти значення лексичних одиниць;

2) активізація лексичних одиниць повинно здійснюватись поступово, і на останньому етапі – в типових ситуаціях спілкування, які відображають ситуації, які реалізують носії мови;

3) вправи повинні бути посильними для учнів, і разом з тим містити труднощі, які сприятимуть кращому оволодінню ними лексикою;

4) формування англомовної лексичної компетентності повинні інтегровано опрацьовуватись у різних видах мовленнєвої діяльності. При цьому використання аудіо та відеоматеріалів сприяє розвитку вмінь розпізнавання лексичних одиниць, які студенти потім опрацьовують, виконуючи вправи на розвиток лексичних навичок в говорінні та письмі.

Ми погоджуємось з думкою дослідників, що аудіо та відеофрагменти для презентації лексичних одиниць забезпечують:

- розуміння учнями зв'язків між лексичними одиницями;
- усвідомлення послідовності викладу думки і ролі лексичних одиниць;
- унаочнення у свідомості учня змісту почутого загалом, а також зорових образів слів;
- розвиток до мовленнєвого прогнозування [41, с. 125].

Підсистема вправ відображена у таблиці 2.1.

Наша підсистема вправ містить групи вправ, які співвідносяться з етапами.

Так, на етапі актуалізації та мотивації передбачено виконання групи вправ ні актуалізації та мотивацію учнів до сприйняття інформації, яка, в свою

чергу, складається з двох підгруп вправ: на актуалізацію фонових знань та на розвиток мотивації учнів.

Таблиця 2.2.

**Підсистема вправ для формування англомовної лексичної
компетентності учнів старших класів із використання аудіо та
відеоматеріалів**

Етапи	Групи вправ	Підгрупи вправ
Актуалізації та мотивації	1. Група вправ на актуалізацію та мотивацію учнів до сприйняття інформації	1.1. Підгрупа вправ на актуалізацію фонових знань
		1.2. Підгрупа вправ на розвиток мотивації учнів.
Семантизації	2. Група вправ на семантизацію нових лексичних одиниць	2.1. Підгрупа вправ на попередню семантизацію.
		2.2. Підгрупа вправ на розвиток контекстної здогадки
Активізації на рівні слова, словосполучення, речення, надфразової єдності	3. Група вправ на активізацію дій учнів з новими лексичними одиницями	3.1. Підгрупа вправ на активізацію дій учнів з новими лексичними одиницями на рівні слова, словосполучення, речення
		3.2. Підгрупа вправ на активізацію дій учнів з новими лексичними одиницями на рівні надфразової єдності
Застосування	4. Група вправ на активізацію	4.1. Підгрупа вправ на

	лексичних одиниць на рівні тексту	активізацію дій учнів з новими лексичними одиницями в говорінні
		4.2. Підгрупа вправ на активізацію дій учнів з новими лексичними одиницями в письмі

На етапі семантизації домінує група вправ на семантизацію нових лексичних одиниць, яка передбачає підгрупу вправ на попередню семантизацію (слів, які може бути важко зрозуміти з контексту) та на розвиток контекстної здогадки.

Етап активізацій на рівні слова, словосполучення, речення, надфразової єдності виконується група вправ на активізацію дій учнів з новими лексичними одиницями, що містить підгрупу вправ на активізацію дій учнів з новими лексичними одиницями на рівні слова, словосполучення, речення, а також підгрупу вправ на активізацію дій учнів з новими лексичними одиницями на рівні надфразової єдності.

Етап застосування на рівні тексту передбачає групу вправ на активізацію лексичних одиниць на рівні тексту і реалізовується через підгрупу вправ на активізацію дій учнів з новими лексичними одиницями в говорінні та активізацію дій учнів з новими лексичними одиницями в письмі.

Розглянемо особливості вправ відповідно до обґрунтованих нами етапів формування англомовної лексичної компетентності.

На етапі **актуалізації та мотивації** передбачено вправи, які створюють необхідний емоційний фон для прослуховування чи перегляду фрагменту, створюється позитивне сприйняття інформації, активізація пізнавальної мотивації, когнітивних процесів. Таким чином, учень матиме внутрішню потребу прослухати чи переглянути запропонований матеріал. При цьому

доцільно практикувати запитання, які б актуалізовували особистий досвід учнів, фонові знання тощо. При цьому ефективними, на нашу думку, є вправи на:

- запитання дискусійного характеру;
- запитання стосовно особистого досвіду;
- визначення True/false тверджень;
- опис малюнка;
- відповіді на запитання за малюнком;
- прогнозування змісту аудіо та відеофонограми;

Наведемо приклади вправ на етапі актуалізації та мотивації.

1. Група вправ на актуалізацію та мотивацію учнів до сприйняття інформації

1.1. Підгрупа вправ на актуалізацію фонових знань

Вправа 1.

Мета: актуалізувати фонові знання учнів, знання лексики з теми.

Інструкція: Look at the picture and title of the episode. What do you think this episode is about? What vocabulary do you associate with this topic? Write a list of words (at least 10 words on the topic).

Вправа 2.

Мета: актуалізувати в учнів знання лексики з теми

Інструкція: Build a semantic map of the vocabulary on the topic. Use the one below as an example.

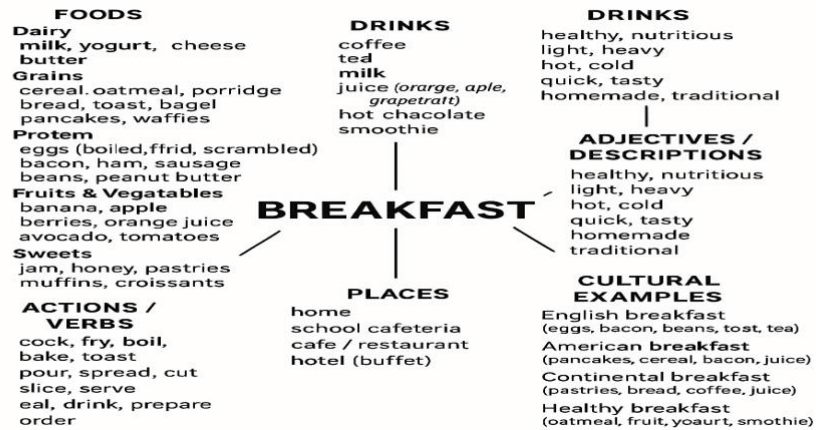

Рисунок створений за допомогою штучного інтелекту – chat GPT.

1.2. Підгрупа вправ на розвиток мотивації учнів

Вправа 3.

Мета: створити необхідний емоційний фон для прослуховування чи перегляду фрагменту.

Інструкція: Answer the questions:

1. Do you think healthy eating habits are important?
2. What are healthy eating habits?
3. Do you eat breakfast?
4. What do you usually have for breakfast?
5. If you skip breakfast, why do you do it?
6. Why is breakfast important?

Вправа 4.

Мета: створити необхідний емоційний фон для прослуховування чи перегляду фрагменту.

Інструкція: Listen to the beginning of the episode (https://www.bbc.co.uk/learningenglish/english/features/6-minute-english_2025/ep-251030). What do you think it is about?

Наступний етап – **семантизація**, на якому відбувається презентація нових лексичних одиниць. Вона може здійснюватись перед прослуховуванням, якщо лексичні одиниці є складними для здогадки. Семантизація може здійснюватись також і під час прослуховуванням учнем, і при цьому вчитель може цілеспрямовано звернути увагу на певні лексичні одиниці, а може запитати про значення після прослуховування. Вибір тактики залежить від особливостей лексичної одиниці, контексту, цільової аудиторії, а також аудіо та відеофонограми.

У будь-якому випадку в результаті учні знайомляться з зоровою, слуховою, артикуляційною формами слова, його значенням, а також бажано із сполученням слів між собою.

Важливим є питання способу семантизації лексичних одиниць. При цьому можна застосовувати різні способи – як безперекладні (у результаті контекстуальної здогадки чи з використанням рисунків, тлумачення англійською мовою), так і переклад на рідну мову. При цьому ефективними, на нашу думку, є вправи на [41, с. 131]:

- визначення значення за контекстом;
- визначення значення похідних слів;
- підбір синонімів, антонімів;
- групування слів;
- створення асоціацій;
- визначення слова за дефініцією;
- встановлення співвідношень.

2. Група вправ на семантизацію нових лексичних одиниць

2.1. Підгрупа вправ на попередню семантизацію.

Вправа 5.

Мета: ознайомити учнів з новими лексичними одиницями перед прослуховуванням.

Інструкція: Look at the words below. Do you know them? Match the words to their definitions. Translate the words into Ukrainian.

Nutrition scientist	sugar in your blood that gives your body energy
food processing	how your body changes food into energy to help you live, grow, and move
blood sugar	a person who studies food and how it affects our health, body, and growth. They learn which foods are good for us and help create healthy eating advice
metabolism	turning natural food into something we can eat or store more easily

2.2. Підгрупа вправ на розвиток контекстної здогадки

Вправа 6.

Мета: ознайомити учнів з новими лексичними одиницями у процесі прослуховування, розвивати контекстну здогадку.

Інструкція: Listen to the episode. Write down 6–10 words that are new for you. Write down their translation.

1. Word/phrase _____

Meaning _____

2. Word/phrase _____
Meaning _____
3. Word/phrase _____
Meaning _____
4. Word/phrase _____
Meaning _____
5. Word/phrase _____
Meaning _____
6. Word/phrase _____
Meaning _____

Вправа 7.

Мета: ознайомити учнів з новими лексичними одиницями у процесі прослуховування, розвивати контекстну здогадку.

Інструкція: 1. Listen to the episode. Do the test. 2. How according to Professor Alexandra Johnstone people should eat dinner?

- a) like a king
- b) like a queen
- c) like a pauper

Which verb means sudden increase?

- a) scream
- b) spike
- c) strike

I am full. I have to _____ dinner to keep in shape."

- a) skip

b) spike

c) strike

Вправа 8.

Мета: ознайомити учнів з новими лексичними одиницями у процесі прослуховування, розвивати контекстну здогадку.

Інструкція: Listen to the episode for the second time. Match the words to their definitions.

to metabolise	sharp, pointed shape; a sudden increase in a value that is being measured
spike	not fat
skip	miss
lean	chemical processes in your body that convert food into energy
pauper	a very poor person

Наступний етап – **активізації на рівні слова, словосполучення, речення, надфразової єдності**– спрямований на закріплення нових лексичних одиниць, створення стійких лексичних зв'язків. Учні опрацьовують нові слова на рівні, в першу чергу, репродукції, оскільки якщо вони можуть самостійно вживати лексику, то це зазвичай означає, що під час аудіювання та читання вони здатні її розпізнавати і розуміти.

При цьому можна виділити такі типи вправ:

- визначення зайвого слова;
- підбір синонімів чи антонімів;
- надання дефініції;
- підстановка пропущеного слова в реченні;
- відповідь на запитання із використанням нових слів;

- складання словосполучень, речень з новими словами;
- перефразування речень з використанням нових слів;
- асоціації до певних слів;
- побудова ментальних карт.

3. Група вправ на активізацію дій учнів з новими лексичними одиницями

3.1. Підгрупа вправ на активізацію дій учнів з новими лексичними одиницями на рівні слова, словосполучення, речення

Вправа 9.

Мета: активізація дій учнів з новими лексичними одиницями на рівні слова.

Інструкція: Explain the meaning of the words and word combinations:

eating behaviours, to burn fat, to burn calories, to metabolise, appetite control, cereal manufacturer, breakfast like a king and dine like a pauper, to affect, to process food, blood sugar, metabolism, to skip breakfast, observational, large-scale studies, regular breakfast, food intake, to skip a meal, lean, survey.

Вправа 10.

Мета: активізація дій учнів з новими лексичними одиницями на рівні речення.

Інструкція: Write sentences with the following words:

eating behaviours, to burn fat, to burn calories, to metabolise, appetite control, cereal manufacturer, breakfast like a king and dine like a pauper, to affect, to process food, blood sugar, metabolism, to skip breakfast, observational, large-scale studies, regular breakfast, food intake, to skip a meal, lean, survey.

Вправа 11.

Мета: активізація дій учнів з новими лексичними одиницями на рівні речення.

Інструкція: Rewrite the sentences using the given words:

1. Many scientists watch large groups of people to study the effects of breakfast (**observational, large-scale studies**).
2. Some people don't eat breakfast even though they know it's healthy. (**skip breakfast**).
3. If you want to live a healthy life, you should change the way you eat (**eating habits**).
4. How hungry you feel can be changed by hormones. (**appetite control**).
5. What you eat influence your health (**affect**).

Вправа 12.

Мета: активізація дій учнів з новими лексичними одиницями на рівні речення.

Інструкція: Correct the mistake in each sentence.

1. People with slow metabolism burn calories quickly.
2. A cereal manufacture sells sugar.
3. My appetite control is very strong because I am always hungry.
4. I skip the breakfast every day because I want to stay healthy.
5. The study was very small, only two people were included, so it was a large-scale observational study.
6. I am very lean because I have put on weight.

3.2. Підгрупа вправ на активізацію дій учнів з новими лексичними одиницями на рівні надфразової єдності

Вправа 13.

Мета: активізація дій учнів з новими лексичними одиницями на рівні надфразової єдності.

Інструкція: Read the text and answer the questions using the new words.

Some people believe that eating breakfast every day is essential for maintaining healthy eating behaviours. They argue that having a regular breakfast may help with appetite control and prevent overeating later in the day. However, some observational, large-scale studies suggest that people who skip breakfast do not necessarily gain weight if their total food intake stays the same. Researchers also point out that metabolism and blood sugar levels are affected differently in each person.

1. Why should people have a regular breakfast?
2. What type of studies are mentioned in the text?
3. What do they suggest?
4. When do people who skip breakfast not gain weight?
5. Which two processes are affected differently for everyone?

На етапі **застосування на рівні тексту** передбачено активне вживання нової лексики під час говоріння та письма в різних комунікативних ситуаціях для формування стійких зв'язків у ментальному лексиконі учня.

На цьому етапі використовуються вправи на:

- визначення головної думки матеріалів аудіо чи відеофонограми;
- обговорення важливих питань;
- дискусія;
- рольова гра на основі матеріалів аудіо чи відеофонограми;
- самостійне вирішення проблемних ситуацій, представлених в аудіо

та відеоматеріалах;

- письмовий виклад змісту;
- підготовка презентації;
- створення діалогів чи полілогів на основі матеріалів аудіо та

відеофонограм.

4. Група вправ на активізацію лексичних одиниць на рівні тексту

4.1. Підгрупа вправ на активізацію дій учнів з новими лексичними одиницями в говорінні

Вправа 14.

Мета: активізація дій учнів з новими лексичними одиницями в говорінні.

Інструкція: Student A is a nutrition expert who tries to persuade student B to change eating habits. Student B is a teenager who always skips breakfast before school. Discuss Student's B eating habits.

4.2. Підгрупа вправ на активізацію дій учнів з новими лексичними одиницями в письмі

Вправа 15.

Мета: активізація дій учнів з новими лексичними одиницями в письмі.

Інструкція: You are asked to write your opinion (8-10 sentences) on the following:

1. Do you think skipping breakfast is unhealthy?
2. What are your own eating behaviours and how they affect your energy?

Таким чином, у підрозділі обгрунтовано етапи формування англомовної лексичної компетентності учнів старших класів із використанням аудіо та відеоматеріалів, обгрунтовано вимоги до вправ, запропоновано підсистему вправ для формування цільової компетентності та наведено приклади вправ до кожного етапу, групи та підгрупи вправ.

Висновки до розділу 2.

Зроблено висновок, що аудіо та відеоматеріали: 1) сприяють реалізації проблемного навчання, а також підвищення мотивації студентів чи учнів; 2) інтеграції мовних та мовленнєвих навичок та вмінь (у нашому випадку – лексичних навичок в аудіюванні та говорінні); 3) демонструють ситуації спілкування та вживання лексики в різному контексті; 4) слугують контекстом для семантизації лексики; 5) сприяють розвитку мовної здогадки, оскільки учні часто здогадуються про значення лексичних одиниць за контекстом; 6) сприяють розвитку лексичної усвідомленості.

Визначено критерії відбору навчального матеріалу (аудіо та відео): тематичності, відповідності інтересам студентів, автентичності, відповідності рівню сформованості в учнів англomовної комунікативної компетентності лексичної насиченості, мотиваційної цінності, авторитетності джерела, темпу мовлення, тривалості.

Підбір текстів потрібно здійснювати відповідно до інтересів учнів. У межах кожної теми у відповідь на запропонований нами опитувальник учні обрали ті, які є більш цікавими для них: характер, зовнішність, стосунки між людьми; організація подорожі та пригоди; переваги та недоліки життя в місті (селі), смарт-міста; харчування поза домом, національні кухні; навчання в школі, університеті, цифрові ресурси та навчання онлайн; сучасні наукові дослідження, наукові інновації, етичні питання; відомі спортсмени; відомі митці та їх твори; соціальні проблеми; процес купівлі та купівля онлайн.

Джерелами відбору стали автентичні підручники (Gateway, Gateway to the world та ін.), а також сайти мережі Інтернет (BBC Learning English, British Council тощо).

Для формування англomовної лексичної компетентності із використанням аудіо та відеоматеріалів ми виокремлюємо такі етапи:

- 1) актуалізації та мотивації;
- 2) семантизації;

3) активізацій на рівні слова, словосполучення, речення, надфразової єдності;

4) застосування на рівні тексту.

Запропонована нами підсистема вправ:

- враховує етапи формування англомовної лексичної компетентності;
- містить взаємопов'язані ієрархічні групи та підгрупи вправ, які становлять цілісність;
- забезпечує повторюваність дій учнів з новим лексичним матеріалом;
- зумовлює логічну послідовність виконання вправ.

На основі аналізу сучасної літератури визначено вимоги до вправ:

1) лексика у вправах представлена в контексті – в аудіофрагментах та відеофонограмах, що дозволить учневі усвідомити контекст вживання, шляхи поєднання слів між собою, краще зрозуміти значення лексичних одиниць;

2) активізація лексичних одиниць повинно здійснюватись поступово, і на останньому етапі – в типових ситуаціях спілкування, які відображають ситуації, які реалізують носії мови;

3) вправи повинні бути посильними для учнів, і разом з тим містити труднощі, які сприятимуть кращому оволодінню ними лексикою;

4) формування англомовної лексичної компетентності повинні інтегровано опрацьовуватись у різних видах мовленнєвої діяльності. При цьому використання аудіо та відеоматеріалів сприяє розвитку вмінь розпізнавання лексичних одиниць, які студенти потім опрацьовують, виконуючи вправи на розвиток лексичних навичок в говорінні та письмі.

Запропоновано та обґрунтовано підсистему вправ для формування англомовної лексичної компетентності учнів старших класів із використанням аудіо та відеоматеріалів.

Так, на етапі актуалізації та мотивації передбачено виконання групи вправ ні актуалізації та мотивацію учнів до сприйняття інформації, яка, в свою чергу, складається з двох підгруп вправ: на актуалізацію фонових знань та на

розвиток мотивації учнів.

На етапі семантизації домінує група вправ на семантизацію нових лексичних одиниць, яка передбачає підгрупу вправ на попередню семантизацію (слів, які може бути важко зрозуміти з контексту) та на розвиток контекстної здогадки.

Етап активізацій на рівні слова, словосполучення, речення, надфразової єдності виконується група вправ на активізацію дій учнів з новими лексичними одиницями, що містить підгрупу вправ на активізацію дій учнів з новими лексичними одиницями на рівні слова, словосполучення, речення, а також підгрупу вправ на активізацію дій учнів з новими лексичними одиницями на рівні надфразової єдності.

Етап застосування на рівні тексту передбачає групу вправ на активізацію лексичних одиниць на рівні тексту і реалізовується через підгрупу вправ на активізацію дій учнів з новими лексичними одиницями в говорінні та активізацію дій учнів з новими лексичними одиницями в письмі.

У розділі запропоновано приклади вправ кожної з підгруп.

РОЗДІЛ 3.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ АУДІО ТА ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ

У попередніх розділах обґрунтовано теоретичні передумови формування англомовної лексичної компетентності учнів старших класів із використанням аудіо та відеоматеріалів, а також запропоновано методику формування відповідної компетентності.

Завданням третього розділу є опис процедури експерименту з перевірки ефективності запропонованої системи вправ та обґрунтування результатів.

3.1. Організація та проведення експерименту.

З метою перевірки ефективності розробленої нами методики у 2025 р. проведено методичний експеримент серед учнів 11 класу Комунального закладу Великоберизовицької селищної ради Тернопільської області.

На початку експерименту ми визначили критерії оцінювання рівня сформованості англомовної лексичної компетентності учнів старших класів і розробили завдання для проведення доекспериментального зрізу. У цих завданнях ми засередились на контролі лексичних знань. Для цього ми пропонували учням перекласти українською подані слова: 20 слів по 1 балу кожне слово. Для перевірки рівня сформованості лексичних навичок ми пропонували учням комбінувати слова (10 слів по 1 балу кожне), перевіряючи при цьому рівень сформованості навичок комбінування лексичних одиниць. Крім того, ми ще зосередились на перевірці рівня сформованості лексичних навичок в говорінні (створення діалогу, на підготовку якого відводиться 3 хвилини, та монологу з підготовчим часом 2 хвилини) та в письмі.

На основі сучасної літератури [13; 18; 19; 26; 29; 30; 35 та ін.] ми обрали такі критерії оцінювання рівня сформованості мовленнєвих лексичних навичок:

- лексична правильність (10 балів)
- лексична різноманітність (10 балів)

При цьому за критерієм лексичної правильності за кожну лексичну помилку ми знімали 1 бал.

Стосовно лексичної різноманітності – за кожне правильно вжите нове слово з теми ми надавали 0,5 бала.

Ми не передбачали завдання з читання чи аудіювання, оскільки прагнули не переобтяжувати вчителів. Крім того, вважаємо, що

Розподіл балів представлено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

**Розподіл балів з оцінювання рівня сформованості в учнів
англомовної лексичної компетентності**

Об'єкти контролю та критерії		Завдання	Кількість балів
Лексичні знання	1. Правильність перекладу	Завдання 1	20
Навички комбінування лексичних одиниць	2. Коректність комбінування лексичних одиниць	Завдання 2	20
Репродуктивні лексичні навички	1. Лексична правильність (монологічне мовлення)	Завдання 3	10
	2. Лексична різноманітність (монологічне мовлення)		10
	3. Лексична правильність (діалогічне мовлення)	Завдання 4	10
	4. Лексична різноманітність		10

	(діалогічне мовлення)		
	5. Лексична правильність (письмо)	Завдання 5	10
	6. Лексична різноманітність (письмо)		10
Всього			100

Наведемо приклади завдань.

Завдання 1.

Translate the following words into Ukrainian:

1. dairy products _____,
2. spicy food _____,
3. home-made meal _____,
4. balanced diet _____,
5. takeaway _____,
6. frozen food _____,
7. seafood _____,
8. low-fat products _____,
9. snack _____,
10. raw _____,
11. boiled _____,
12. nutrition _____,
13. shrimps _____,
14. whole grains _____,
15. to freeze _____.
16. cuisine _____,
17. grains _____,
18. salmon _____,
19. frying pan _____,

20. noodles_____.

Завдання 2. Insert the appropriate word:

strong / light / fresh / fast / junk / low-fat / traditional / spicy / sweet / organic

1. _____ vegetables (grown without chemicals)
2. _____ dessert (contains a lot of sugar)
3. _____ sauce (contains a lot of spices)
4. _____ snacks (chips, chocolate bars, etc.)
5. _____ coffee (rich flavour)
6. _____ meal (easy to digest)
7. _____ bread (recently baked)
8. _____ yogurt (little or no fat)
9. _____ food (quick and easy to prepare)
10. _____ cuisine (old recipes of a country)

Завдання 3. Speak on the topic of your choice:

1. What healthy changes would you like to make in your diet this year?
2. Describe a restaurant you visited recently. What did you eat?
3. What products do you always have in your fridge?
4. What traditional dishes from your country would you recommend to tourists?
5. What do you think about fast food? How often do you eat it?
6. You are planning a party. What food and drinks would you cook?

Завдання 4. You are planning a birthday party. Discuss with your friend who is going to help you what food and drinks you would cook.

Завдання 5. Write about your eating habits and describe which ones you would like to change.

Наступними етапами було проведення доекспериментального зрізу, проведення експериментального навчання серед учнів 11 класу, проведення післяекспериментального зрізу, аналіз та інтерпретація результатів. Зазначимо,

що завдання післяекспериментального зрізу за типом були ідентичними до завдань для доекспериментального зрізу, але відрізнялись за змістом.

3.2. Результати та аналіз експерименту

У попередньому підрозділі ми описали процедуру проведення експерименту. Тепер потрібно проаналізувати результати.

Розглянемо спочатку показники доекспериментального зрізу, наведені в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Середні показники доекспериментального зрізу в експериментальній та контрольній групах

Групи/Критерії	Критерій 1	Критерій 2	Критерій 3	Критерій 4	Критерій 5	Критерій 6	Критерій 7	Сума	Коефіцієнт
Експериментальна група	12	9	6	6	6	5	4	48	0,48
Контрольна група	11	10	7	6	7	6	5	52	0,52
Середнє значення	11,5	9,5	6,5	6	6,5	5,5	4,5		

Учні поділено на дві групи – експериментальна і контрольна. В одній групі показники доекспериментального тестування були трішки вищі ніж у іншій. Тому ту групу, де вищі показники, ми вважали контрольною, і навчання в ній проходило традиційно. В експериментальній групі було запроваджено нашу методику.

Зазначимо, що в сучасних вітчизняних роботах прийнято вважати коефіцієнт 0,7 мінімальним коефіцієнтом навченості [1; 3; 45 та ін.]. Таким чином, доекспериментальний зріз показав, що мінімального коефіцієнта не було досягнуто в жодній з груп.

Як бачимо з результатів, найбільше труднощів учні відчували з використанням лексичних одиниць у письмовому висловлюванні.

Після проведення експериментального навчання ми провели післяекспериментальні зрізи. Результати наведено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

**Середні показники післяекспериментального зрізу в
експериментальній та контрольній групах**

Групи/Критерії	Критерій 1	Критерій 2	Критерій 3	Критерій 4	Критерій 5	Критерій 6	Критерій 7	Сума	Коефіцієнт
Експериментальна група	20	19	9	9	9	8	9	83	0,83
Контрольна група	18	16	7	7	8	7	7	70	0,7
Середнє значення	19	17,5	8	8	8,5	7,5	8	76,5	0,76

Як видно з таблиць, показники за всіма критеріями вищі в експериментальній групі, де ми використовували нашу методику. Крім того, учні обидвох груп досягли мінімального коефіцієнту навченості 0,7.

У таблиці 3.4 наведено сумарні середні результати експериментальної і контрольної груп у доекспериментальному та післяекспериментальному зрізах.

Таблиця 3.4

**Середні показники до та післяекспериментальних зрізів у
експериментальній та контрольній групах**

Групи	До експерименту	Після експерименту
Експериментальна група	0,48	0,83
Контрольна група	0,52	0,7

Як бачимо, учні експериментальної групи досягли набагато кращих результатів, ніж учні контрольної групи за всіма критеріями та сумарним середнім значенням.

Таким чином, ми довели експериментально ефективність запропонованої нами методики.

Висновки до розділу 3.

З метою перевірки ефективності розробленої нами методики у 2025 р. нами проведено методичний експеримент серед учнів 11 класу Комунального закладу Великоберизовицької селищної ради Тернопільської області.

На початку експерименту ми визначили об'єкти контролю та критерії оцінювання рівня сформованості англомовної лексичної компетентності учнів старших класів. До об'єктів контролю ми віднесли: лексичні знання, навички комбінування лексичних одиниць, репродуктивні лексичні навички. Критеріями оцінювання рівня сформованості англомовної лексичної компетентності визначено: правильність перекладу, коректність комбінування лексичних одиниць, лексична правильність (монологічне мовлення), лексична різноманітність (монологічне мовлення), лексична правильність (діалогічне мовлення), лексична різноманітність (діалогічне мовлення), лексична правильність (письмо), лексична різноманітність (письмо).

За результатами проведеного нами експерименту учні експериментальної групи досягли набагато кращих результатів, ніж учні контрольної групи за всіма критеріями та сумарним середнім значенням, що свідчить про ефективність запропонованої нами методики.

ВИСНОВКИ

1. На сучасному етапі у вітчизняній методиці існує мало досліджень, присвячених методиці навчання іноземних мов у школі. Зазвичай науковці обирають суб'єктами дослідження студентів університетів. Ми не знайшли сучасних досліджень проблеми формування іншомовної лексичної компетентності школярів, натомість існує низка досліджень, які зосереджуються на студентах різних спеціальностей. Їх аналіз забезпечив виділення ідей, які ми враховуватимемо при подальшому дослідженні обраної нами проблематики: свідоме навчання; розвиток рефлексивних умінь; заохочення учнів до самоаналізу, самоконтролю та самооцінювання; доцільність залучення як мимовільного так і довільного осмисленого запам'ятовування; створення асоціативних зв'язків; упорядкування лексичного матеріалу та застосування відповідних стратегій для його систематизації; формування в студентів розуміння значущості слова, знання антонімів, синонімів, можливості словосполучення; навчання англомовної лексики на основі міжпредметної інтеграції з метою комплексного засвоєння матеріалу; суб'єктне чи особистісне засвоєння; активне використання англомовної лексики; забезпечення полімодального сприйняття англомовних лексичних одиниць, що передбачає залучення різних каналів сприйняття для розширення можливостей запам'ятовування і розуміння особливостей вживання лексичних одиниць; використання відповідних навчальних матеріалів; мотивування здобувачів до засвоєння лексики та її активного використання.

У нашому дослідженні ми базуватимемось на положеннях комунікативного, інтерактивного та студентоцентрованого підходів. Комунікативний підхід передбачає: 1) семантизацію лексичних одиниць у контексті (під час прослуховування аудіо чи перегляду відео), хоча цей вид семантизації є не єдиним; 2) використання нових лексичних одиниць у різних комунікативних ситуаціях (у підготовленому та непідготовленому говорінні та у письмі).

Інтерактивний підхід зумовлює: 1) активну взаємодію на рівні студент-студент, а також студент-викладач; 2) інтеракцію у комунікації, пізнавальній діяльності тощо.

Студентоцентризований підхід забезпечує: 1) вивчення та аналіз потреб та інтересів учнів; 2) урахування інтересів учнів під час відбору навчального матеріалу, при організації освітнього процесу.

Лексична компетентність – це здатність учня лексично правильно формулювати свої висловлювання і розуміти лексику в процесі читання чи сприйняття на слух, і ця здатність забезпечується взаємодією знань, рецептивних та репродуктивних лексичних навичок, а також лексичної усвідомленості.

В англomовній лексичній компетентності виділяють такі компоненти: знання форми та значення лексичних одиниць, лексичні навички, лексична усвідомленість. Лексична навичка – це мовна дія, доведена до автоматизму завдяки багаторазовим повторенням, що виражається у здатності використовувати вивчені лексичні одиниці у підготовленому або непередбаченому мовленні.

Лексична усвідомленість передбачає відстеження функціонування лексичної одиниці, аналіз результатів спостережень та їх узагальнення; вміння аналізувати лексичні одиниці, вилучені з контексту, і водночас ефективно відновлювати їх у комунікативній ситуації; самостійно формувати знання про лексику іноземної мови; розуміти особливості власного мовленнєвого стилю й навчального типу, оцінювати їхні переваги та обмеження у процесі формування лексичної компетентності; критично осмислювати лексичні помилки – як власні, так і чужі – визначати їхні причини та знаходити способи усунення; здійснювати контроль за добром і доречністю лексичних засобів під час спілкування; а також усвідомлювати динаміку власного розвитку у сфері формування лексичної компетентності.

При формуванні англомовної лексичної компетентності важливу роль відіграє соціокультурний, мотиваційний та навчальний компоненти.

2. Зроблено висновок, що аудіо та відеоматеріали: 1) сприяють реалізації проблемного навчання, а також підвищення мотивації студентів чи учнів; 2) інтеграції мовних та мовленнєвих навичок та вмінь (у нашому випадку – лексичних навичок в аудіюванні та говорінні); 3) демонструють ситуації спілкування та вживання лексики в різному контексті; 4) слугують контекстом для семантизації лексики; 5) сприяють розвитку мовної здогадки, оскільки учні часто здогадуються про значення лексичних одиниць за контекстом; 6) сприяють розвитку лексичної усвідомленості.

Визначено критерії відбору навчального матеріалу (аудіо та відео): тематичності, відповідності інтересам студентів, автентичності, відповідності рівню сформованості в учнів англомовної комунікативної компетентності лексичної насиченості, мотиваційної цінності, авторитетності джерела, темпу мовлення, тривалості.

Підбір текстів потрібно здійснювати відповідно до інтересів учнів. У межах кожної теми у відповідь на запропонований нами опитувальник учні обрали ті, які є більш цікавими для них: характер, зовнішність, стосунки між людьми; організація подорожі та пригоди; переваги та недоліки життя в місті (селі), смарт-міста; харчування поза домом, національні кухні; навчання в школі, університеті, цифрові ресурси та навчання онлайн; сучасні наукові дослідження, наукові інновації, етичні питання; відомі спортсмени; відомі митці та їх твори; соціальні проблеми; процес купівлі та купівля онлайн.

Джерелами відбору стали автентичні підручники (Gateway, Gateway to the world та ін.), а також сайти мережі Інтернет (BBC Learning English, British Council тощо).

3. Для формування англомовної лексичної компетентності із використанням аудіо та відеоматеріалів ми виокремлюємо такі етапи:

1) актуалізації та мотивації;

- 2) семантизації;
- 3) активізацій на рівні слова, словосполучення, речення, надфразової єдності;
- 4) застосування на рівні тексту.

Запропонована нами підсистема вправ: враховує етапи формування англомовної лексичної компетентності; містить взаємопов'язані ієрархічні групи та підгрупи вправ, які становлять цілісність; забезпечує повторюваність дій учнів з новим лексичним матеріалом; зумовлює логічну послідовність виконання вправ.

На основі аналізу сучасної літератури визначено вимоги до вправ:

- 1) лексика у вправах представлена в контексті – в аудіофрагментах та відеофонограмах, що дозволить учневі усвідомити контекст вживання, шляхи поєднання слів між собою, краще зрозуміти значення лексичних одиниць;
- 2) активізація лексичних одиниць повинно здійснюватись поступово, і на останньому етапі – в типових ситуаціях спілкування, які відображають ситуації, які реалізують носії мови;
- 3) вправи повинні бути посильними для учнів, і разом з тим містити труднощі, які сприятимуть кращому оволодінню ними лексикою;
- 4) формування англомовної лексичної компетентності повинні інтегровано опрацьовуватись у різних видах мовленнєвої діяльності. При цьому використання аудіо та відеоматеріалів сприяє розвитку вмінь розпізнавання лексичних одиниць, які студенти потім опрацьовують, виконуючи вправи на розвиток лексичних навичок в говорінні та письмі.

Запропоновано та обґрунтовано підсистему вправ для формування англомовної лексичної компетентності учнів старших класів із використанням аудіо та відеоматеріалів.

Так, на етапі актуалізації та мотивації передбачено виконання групи вправ на актуалізацію знань та мотивацію учнів до сприйняття інформації, яка, в свою чергу, складається з двох підгруп вправ: на актуалізацію фонових знань

та на розвиток мотивації учнів.

На етапі семантизації домінує група вправ на семантизацію нових лексичних одиниць, яка передбачає підгрупу вправ на попередню семантизацію (слів, які може бути важко зрозуміти з контексту) та на розвиток контекстної здогадки.

Етап активізацій на рівні слова, словосполучення, речення, надфразової єдності виконується група вправ на активізацію дій учнів з новими лексичними одиницями, що містить підгрупу вправ на активізацію дій учнів з новими лексичними одиницями на рівні слова, словосполучення, речення, а також підгрупу вправ на активізацію дій учнів з новими лексичними одиницями на рівні надфразової єдності.

Етап застосування на рівні тексту передбачає групу вправ на активізацію лексичних одиниць на рівні тексту і реалізовується через підгрупу вправ на активізацію дій учнів з новими лексичними одиницями в говорінні та активізацію дій учнів з новими лексичними одиницями в письмі.

У роботі запропоновано приклади вправ кожної з підгруп.

4. З метою перевірки ефективності розробленої нами методики у 2025 р. нами проведено методичний експеримент серед учнів 11 класу Комунального закладу Великоберизовицької селищної ради Тернопільської області.

На початку експерименту ми визначили об'єкти контролю та критерії оцінювання рівня сформованості англомовної лексичної компетентності учнів старших класів. До об'єктів контролю ми віднесли: лексичні знання, навички комбінування лексичних одиниць, репродуктивні лексичні навички. Критеріями оцінювання рівня сформованості англомовної лексичної компетентності визначено: правильність перекладу, коректність комбінування лексичних одиниць, лексична правильність (монологічне мовлення), лексична різноманітність (монологічне мовлення), лексична правильність (діалогічне

мовлення), лексична різноманітність (діалогічне мовлення), лексична правильність (письмо), лексична різноманітність (письмо).

За результатами проведеного нами експерименту учні експериментальної групи досягли набагато кращих результатів, ніж учні контрольної групи за всіма критеріями та сумарним середнім значенням, що свідчить про ефективність запропонованої нами методики.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у дослідженні методики формування англомовної граматичної компетентності на основі аудіо та відеоматеріалів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баб'юк О. Відбір професійно орієнтованого матеріалу для навчання майбутніх фахівців сфери туризму монологу англійською мовою. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2018. № 2 (61). С. 19–24.
2. Баб'юк О. В. Формування професійно орієнтованої англomовної компетентності в монологічному мовленні майбутніх фахівців сфери туризму : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02/ Терноп. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2019. 274 с.
3. Білянська І. П. Формування англomовної аудитивної компетентності майбутніх учителів із використанням аудіокниг художніх творів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Терноп. нац. пед. ун-т імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2018. 316 с.
4. Бірецька Л. С. Формування англomовної лексичної компетентності майбутніх лікарів у професійно орієнтованому читанні: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2015. 22 с.
5. Биконя О. П. Теоретико-методичні засади самостійної позааудиторної роботи з англійської мови студентів економічних спеціальностей: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2018. 791 с.
6. Борщовецька В. Д. Навчання студентів-економістів англomовної фахової лексики: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2004. 20 с.
7. Вишневський О. І. Методика навчання іноземних мов: навч. посіб. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ: Знання, 2011. 206 с.
8. Горбунова Н. В. Діяльнісно-компетентнісний підхід до організації словникової роботи. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2011. № 6. С. 88–98.
9. Гупка-Макогін Н. І. Навчання майбутніх фахівців з міжнародної економіки професійно орієнтованого англomовного аудіювання у процесі

самостійної роботи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Терноп. нац. пед. ун-т імені В. Гнатюка. Тернопіль, 2016, 286с.

10. Долина А. В. Методика вдосконалення фонетичної компетенції у майбутніх учителів англійської мови у самостійній роботі: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2012. 274 с.

11. Дуда О. І. Процес термінологізації в сучасній англійській мові: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2000. 259 с.

12. Дячук Н. М. Формування англомовної аудитивної компетентності учнів старших класів закладів загальної середньої освіти : дис. ... наук. ступеня д-ра філософії: 014 / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2021. 304 с.

13. Жовтюк Н. П. Методика формування у майбутніх учителів лексичної компетентності у процесі навчання англійської мови після німецької: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2015. 317 с.

14. Задорожна І. П. Вимоги до володіння лінгвістичною компетенцією майбутніми вчителями англійської мови. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Педагогіка та психологія*. 2010. Вип. 17. С. 46–51.

15. Задорожна І. П. Теоретико-методичні засади організації самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння англомовною комунікативною компетенцією: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2012. 770 с.

16. Задорожна І. П. Developing Language Learning Strategies and Self-Evaluation Skills as Key Factors in Promoting Prospective FL Teachers' Autonomy. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць*. 2016. Вип. 29. С. 69–75.

17. Зеня Л. Я. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до навчання іноземних мов учнів профільної школи: монографія. Горлівка: Вид-во ГДПІМ, 2011. 436 с.

18. Кажан Ю. М. Методика формування у майбутніх учителів рецептивної лексичної компетенції у процесі навчання німецької мови на базі англійської: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2012. 360 с.

19. Котловський А. М. Формування англомовної лексико-граматичної компетентності в говорінні майбутніх економістів у процесі самостійної роботи: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Терноп. нац. пед ун-т ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2017. 253 с.

20. Кузло Н. М. До питання про особливості формування англомовної лексико-граматичної компетенції студентів будівельних спеціальностей в межах комунікативно-когнітивного підходу. *Молодий вчений*. 2016. № 12.1 (40). С. 449–453.

21. Липська І. І. Методика формування франкомовної лексичної компетенції продуктивного усного мовлення у студентів мовних спеціальностей : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2010. 324 с.

22. Майєр Н. В. Методика самостійного оволодіння франкомовним діловим писемним спілкуванням майбутніми документознавцями з використанням дистанційних технологій: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2011. 286 с.

23. Майєр Н. В. Теоретико-методичні засади формування методичної компетентності у майбутніх учителів: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2016. 393 с.

24. Мартинова Р. Ю. Цілісна загальнодидактична модель змісту навчання іноземних мов : [монографія]. Київ: Вища школа, 2004. 454 с.

25. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: Курс лекцій: навч.-метод. посібник для студ. мовних спец.

осв.-кваліф. рівня «магістр» / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф. та ін. / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2011. 344 с.

26. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б. та ін. / ред. С. Ю. Ніколаєва. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.

27. Ніколаєва С. Ю. Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми та таблиці) : навчальний посібник. Київ: Ленвіт, 2008. 285 с.

28. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу. *Іноземні мови*. 2010. № 2. С. 11–17.

29. Палецька-Юкало А. В. Методика формування німецькомовної лексичної компетентності майбутніх учителів на основі автентичних художніх творів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Терноп. нац. пед ун-т ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2018. 405 с.

30. Семенчук Ю. О. Формування англomовної лексичної компетенції у студентів економічних спеціальностей засобами інтерактивного навчання: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2007. 280 с.

31. Склярєнко Н. К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок та вмінь. *Іноземні мови сьогодні і завтра*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Тернопіль, 13–14 травня 1999 р.). Тернопіль: ТДПУ ім. В. Гнатюка, 1999. С. 96–98.

32. Скріль І. В. Формування професійно орієнтованої англomовної лексичної компетентності в говорінні у майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Терноп. нац. пед ун-т ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2020. 288 с.

33. Смоліна С. В. Методика формування іншомовної лексичної компетенції. *Іноземні мови*. 2010. № 4. С. 16–23.

34. Соломко З. К. Зміст і структура лексичної компетенції як складника фахової компетенції майбутніх юристів. *Вісник Київського Національного*

Лінгвістичного Університету. Серія Педагогіка та психологія. 2011. Вип. 20. С. 80–93.

35. Соломко З. К. Формування німецькомовної лексичної компетенції майбутніх юристів у процесі самостійної роботи з використанням інформаційних технологій: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Київ. нац. лінгв. ун-т. Київ, 2014. 194 с.

36. Сорока Л. Т., Федорак Г. М. Створення асоціативних зв'язків як методів актуалізації лексики. Івано-Франківськ: Вид-во ІФНМУ, 2012. С. 169.

37. Стасюк Т. В. Основні метапоняття соціокогнітивного термінознавства: термінологічна культура та термінологічна компетентність. *Przemysl: Nauka i Studia*. 2013. № 18. С. 59–60.

38. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах: колективна монографія / С. Ю. Ніколаєва та інші / за ред. С. Ю. Ніколаєвої; техн. ред. І. Ф. Соболева. Київ: Ленвіт, 2015. 444 с.

39. Тарасюк Н. М. Формування у майбутніх інженерів-будівельників англomовної лексико-граматичної компетентності у читанні: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Київ. нац ун-т імені Тараса Шевченка. Київ, 2018. 308 с.

40. Тарнопольський О. Б. Методика навчання мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі. Дніпропетровськ: Вид-во ДУЕП, 2005. 248 с.

41. Терещук В. Г. Методика формування англomовної лексичної компетентності майбутніх фахівців безпеки життєдіяльності в умовах віртуального навчального середовища: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Терноп. нац. пед ун-т ім. Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2014. 323 с.

42. Томашевська А. Ю. Експериментальна перевірка ефективності методики формування у майбутніх фармацевтів англomовної лексичної компетентності в читанні та говорінні у процесі самостійної роботи. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць*. Херсон, 2018. Вип. 40. С. 184–189.

43. Томашевська А. Ю. Особливості реалізації методики формування у майбутніх фармацевтів англомовної лексичної компетентності в читанні та говорінні у процесі самостійної роботи. *Педагогічний альманах: збірник наукових праць*. Херсон, 2018. Вип. 39. С. 196–202.

44. Чорна І. Ю. Формування у майбутніх маркетологів англомовної лексичної компетентності в письмі засобом кейс-технології: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Терноп. нац. пед ун-т ім. Володимира Гнатюка, Тернопіль, 2017. 268 с.

45. Шостак І. І. Формування у майбутніх фінансистів англомовної лексичної компетенції у процесі читання професійно орієнтованих текстів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Держ. заклад «Південноукр. нац пед. ун-т імені К. Д. Ушинського». Одеса, 2015. 23 с.

46. Aitchison J. *Words in the Mind: an Introduction to the Mental Lexicon*. Oxford: Blackwell, 1987. 229 p.

47. Amiryousefi M., Ketabi S. Mnemonic Instruction: A Way to Boost Vocabulary Learning and Recall. *Journal of Language Teaching and Research*. 2011. Vol. 2. No. 1. P. 178–182.

48. Cannon G. *Historical Changes and English Wordformation: New Vocabulary Items*. New York, 1986. 436 p.

49. Celce-Murcia M. *Teaching English as a Second or Foreign Language*. Boston: Heinle & Heinle publishers, 1991. 567 p.

50. Cohen A. D. Speaking Strategies for Independent Learning: a Focus on Pragmatic Performance. *Language Learning Strategies in Independent Settings* / ed. Hurd S., Lewis T. Cromwell Press Ltd., 2008. P. 119–140.

51. Cohen A. D. *Strategies in Learning and Using a Second Language*. New York: Addison Wesley Longman, 1998. 295 p.

52. Common European Framework of References for Languages: learning, teaching, assessment. Companion Volume with new Descriptors. 2018. 235 p. URL:

<https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages>.

(Last accessed 5.10.2025).

53. Ediger A. M. Developing Strategic L 2 Readers ... by Reading for Authentic Purposes. *Current Trends in the Development and Teaching of the Four Language Skills*. Berlin: Walter de Gruyter GmbH & Co, 2006. P. 302–328.

54. Ellis N. C. The Psychology of Foreign Language Vocabulary Acquisition: Implications for CALL. *Computer Assisted Language Learning*. 1995. Vol. 8. Issue 2–3. P. 103–128.

55. Gairns R., Redman S. Oxford Word Skills. Oxford: Oxford University Press, 2009. 256 p.

56. Gairns R., Redman S. Working with Words. A guide to teaching and learning Vocabulary. Cambridge: Cambridge University Press, 1998. 199 p.

57. Gascoigne C. Independent Second Language Reading as an Independent Process. *Language Learning Strategies in Independent Settings* / ed. Hurd S., Lewis T. Cromwell Press Ltd., 2008. P. 67–83.

58. Greene R. L. Repetition and Spacing Effects. *Learning and memory: a comprehensive reference* / ed. H.L. Roediger. Vol. 2: Cognitive psychology of memory. Oxford: Elsevier, 2008. P. 65–78.

59. Laufer B. Vocabulary Acquisition in a Second Language: do learners really acquire most vocabulary by reading? Some empirical evidence. *Canadian Modern Language Review*. 2003. № 59 (4). P. 567–587.

60. Macaro E. Learning Strategies in Foreign and Second language Classrooms. London, New York: CONTINUUM, 2001. 282 p.

61. Murphy L. Learning Logs and Strategy Development for Distance and Other Independent Language Learners. *Language Learning Strategies in Independent Settings* / ed. Hurd S., Lewis T. Cromwell Press Ltd., 2008. P. 199–217.

62. Nation P. Learning Vocabulary in Another Language. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. 477 p.

63. Nation P. Teaching and Learning Vocabulary. Boston, MA: Heinle & Heinle Publishers, 1990. 275 p.
64. Nation P. Teaching Vocabulary. *The Asian EFL Journal*. 2005. Vol. 7. Issue 3. P. 47–54.
65. O'Malley M. J., Chamot A. U. Learning Strategies in Second Language Acquisition. Cambridge: Cambridge Applied Linguistics, 1990. 276 p.
66. Oxford R. L. Language Learning Strategies: What every teacher should know. Boston: Heinle and Heinle, 1990. 343 p.
67. Oxford R. L. Hero with a Thousand Faces: Learner Autonomy, Learning Strategies and Learning Tactics in Independent Language Learning. *Language Learning Strategies in Independent Settings* / ed. Hurd S., Lewis T. Cromwell Press Ltd., 2008. P. 41–63.
68. Oxford R. L. Language Learning Strategies. Boston: Heinle and Heinle Publishers, 1990. 343 p.
69. Rubin J. Learner strategies: Theoretical assumptions, research history and typology. *Learner Strategies in Language Learning* / ed. A. Wenden and J. Rubin. New York: Prentice Hall, 1987. P. 15–30.
70. Takač V. P. Vocabulary Learning Strategies and Second Language Acquisition. Multilingual Matters LTD, 2008. 197 p.
71. Tomashevskia A. The formation of professional secondary linguistic identity as autonomy basis via future pharmacists' ESL individual work practice. *Науковий журнал Science Rise: Pedagogical Education*. Харків, 2017. Вип. 6. С. 14–18.

Додатки

Додаток А

Текст аудіофонограми, відібраної відповідно до визначених критеріїв і використаної в комплексі вправ

Georgie

Hello, this is 6 Minute English from BBC Learning English. I'm Georgie.

Phil

And I'm Phil. Did you have any breakfast today, Georgie, or did you skip it?

Georgie

I did have some breakfast. On the way to the office, I got myself a pastry and a coffee. What about you?

Phil

I had a big bowl of porridge, but it was at six o'clock this morning so I'm hungry again now. And you might soon be hungry as well because we're going to talk about breakfast. How important is it? Let's start by hearing from Professor Alexandra Johnstone, a nutrition scientist who spoke to Ruth Alexander, host of BBC World Service programme The Food Chain.

Professor Alexandra Johnstone

I am supporting the meme 'breakfast like a king and dine like a pauper'.

Ruth Alexander

For you then, breakfast is the most important meal of the day.

Professor Alexandra Johnstone

I agree. So, it's really important, particularly for people who are trying to maintain a healthy weight and people who are trying to lose weight.

Phil

Alexandra says that you should 'breakfast like a king and dine like a pauper'. Pauper is an old-fashioned word for a very poor person. The expression means have a big breakfast and a small dinner.

Georgie

We're going to find out some of the reasons that Alexandra and other experts recommend doing this.

Phil

And as usual, we'll learn some useful new words and phrases. And remember – you'll find all the vocabulary and a quiz on our website, bbclearningenglish.com.

Georgie

OK. But first, I have a question for you, Phil. According to a recent survey, which of the following is the most popular breakfast in the UK? Is it:

a) eggs,

- b) toast, or
- c) cereal?

Phil

Well, I think people like to keep it simple so I'm going to say toast.

Georgie

OK. Well, we'll find out the answer later in the programme. Let's hear some reasons for why we should breakfast like a king or queen. Courtney Peterson, who researches eating behaviours, explains how the time of day affects how our bodies process food, on BBC World Service programme The Food Chain:

Courtney Peterson

And so, if you can eat a large breakfast in the morning, and/or I would even say a large lunch in the morning, your body's going to be better at metabolising that food. And what that means is your body's going to actually... your blood sugar levels won't **spike** as high, you might burn slightly more fat, you might burn slightly more calories from eating earlier in the day. Whereas if you had... if you eat most of your food later in the day, your metabolism is actually slower later in the day. So, for instance, if you ate the same, I don't know, bowl of ice cream in the morning, the afternoon and the evening, your blood sugar levels will spike significantly higher in the afternoon and the evening.

Phil

We heard the noun metabolism. This is a word that refers to the chemical processes in your body, and we most often use it to talk about those that convert food into energy. And we also heard had the verb form – metabolise.

Georgie

Courtney talked about blood sugar levels spiking. A spike is a sharp, pointed shape. If you see it on a line graph, it means that something has increased very rapidly. We often use the noun spike to mean a sudden increase in a value that is being measured. The verb spike means to suddenly increase.

Phil

We've heard that eating earlier in the day can be healthier for us. Now, people often don't eat breakfast, sometimes because they don't have time and sometimes because they are trying to save money. Let's hear again from Professor Alexandra Johnstone, talking to BBC World Service's The Food Chain.

Professor Alexandra Johnstone

Now, breakfast skipping is interesting because my own work would tend to suggest – and that sort of observational, large-scale, epidemiological studies would also support this – that people who have a regular breakfast are actually leaner. And my own work would tend to suggest that having your largest meal of the day in the morning period gives you a much better appetite control, which then means it's much easier to control food intake later in the day.

Georgie

Alexandra starts by mentioning 'breakfast skipping'. If you skip something, then you don't do it. Bad students might skip lessons – they don't go to them. If you skip a meal, it means that you don't eat it.

Phil

We also heard that people who have a regular breakfast are leaner. If someone is lean, then they're not fat.

Georgie

And one of the reasons given why people might be leaner is that they have better appetite control. Appetite control is where your brain decides how much you should eat.

Phil

Thanks, Georgie. Now, I think it's time that we heard the answer to your question.

Georgie

Yes, it is. OK. I asked, "According to a recent survey, what is the most popular breakfast in the UK?"

Phil

And I said, "Toast."

Georgie

...which was the most popular in London, but the most popular in the country as a whole was cereal, and that's according to a survey by a cereal manufacturer. So, I'm afraid you got it wrong. OK. Let's recap the vocabulary we've learned, starting with pauper, which is an old-fashioned word for a very poor person.

Phil

When we're talking about data, it spikes when it increases suddenly.

Georgie

Metabolism refers to the chemical processes inside your body, especially those which process food.

Phil

If you skip something, you miss it; you don't do it.

Georgie

If someone is lean, then they are not fat.

Phil

And finally, appetite control is how your brain decides how much you should eat. Once again, our six minutes are up, but why not head over to our website, bbclearningenglish.com, to try the quiz and worksheet for this episode? See you again soon.

Georgie

Goodbye!

Phil

Bye! [\[https://www.bbc.co.uk/learningenglish/english/features/6-minute-english_2025/ep-251030\]](https://www.bbc.co.uk/learningenglish/english/features/6-minute-english_2025/ep-251030).

